

ЧАСОПИС ЗА КЊИЖЕВНОСТ

Излази двомесечно
Глушци

Главни и одговорни уредник
Анђелко Заблаћански

Уредништво
Енеа Хотић
Сања Живковић
Јелена Глишић

Сарадници чланови колегијума
Проф. др Љубица Несторов
Проф. др Слађана Миленковић
Споменка Денда Хамовић
Марко Јуришић

Технички уредник
Анђелко Заблаћански

Лектура
Јелена Глишић

Коректура
Споменка Денда Хамовић
Јелена Глишић

Контакт
+381649803118
sustinapoetike@hotmail.com

Издавач
Анђелко Заблаћански
Глушци

Први број је објављен 23. новембра 2013. године

Часопис је покренуо
Анђелко Заблаћански

Излази двомесечно

Народна библиотека Србије ISSN 23349417 COBISS.SRID 204386828 Суштина поезике, електронски часопис (2013)

Интернет адреса
www.knjizevnicasopis.com

Број 44/45–Суштина поетике

Часопис за књижевност

*Реална је идеја, суштина ствари, а не изглед.
Константин Бранкуши*

Август/септембар 2017.
Глушци

Пронађите оно што вас занима кликом на

[САДРЖАЈ](#)

Слика на насловној страни
Сава Шумановић
Модел у атељеу, 1939.

Уместо речи уредника

КОЛОНА СЕНКИ

Путују људи сенке данима
путевима стида

овај брест пред кућом
хлад је наш
рекоше им ножем
ватром
крвавом шаком

рекоше ћутањем код очију
слепог света

путују људи сенке
путевима стида
с веригама око врата
и огњиштем
у очима
безнађем

ово лето није ваше
у мирису јерибосне
рекоше им
чизмом у ребра
кундаком
у слепоочницу

рекоше им ђавољом силом
у дан свети

путују људи сенке годинама
путевима стида
јерибосне више не миришу
ни тамо ни овде
рекоше им

4. августа 2017.

Анђелко Заблаћански

Урош Предић – Херцеговачки збег

Три песме | Љиљана Стојадиновић

ОДБЕГЛА КАРИЈАТИДА

Сопственим рукама
извајао си ме
замрзнуту у покрету
укоченог осмеха
без знака на живом телу
ухватиш ми поглед
препознаш ми лице
бесмртнице

Нисам потомак Човека и Духа
ја сам шара у мермеру
камен у камену
као оличење твоје визије
у мени живи и Сан и Сањар
ја сам неусловљена и вечна
света женственост
у најширој улици
највећег града

Ја сам дубља димензија
граница између Неба и Земље
плен твоје подсвести
ја сам глас у твојој глави
твоје прво препознавање лепоте
ја сам твоја Одбегла Каријатида
која никада неће заплесати
јер моја стопала остају
заувек чекајућа

(а, ти
ти си само Вајар
који се клањао
сваком камену)

ЧОВЕК СЕ ЗАУСТАВИО

Као да су све туге света
нацртане на твом лицу
и крв ти боју променила

знаш онолико
колико у пролазу покупиш

уз мучну неизвесност
пипајући по мраку
молиш да неко
напише песму
само за тебе

пред тајном
затвараш се у реч
из године у годину
постајеш све тиши
мисао ти легла
да никад не устане
човек се зауставио
а време и даље тече

ДЕТАЉ

Загреби нанизано време
зариј по ранама
што оставише подивљали људи
разбацани по прошлости
желећи да откопају
мене укореењу

Загреби кожу
да бол наруши тишину
да проговорим на сав глас
да грехом ожалим невиност
милостивом наклоношћу
с лица што се свлачи

Загреби мало
тамо где сам недељива
где у првом ницању самилости
постајем живо у неживом
чекајући да мистици и пророци заћуте
кад у немом ходочашћу
свој крст другом предам
без права на опроштај

Загреби реч
погрешно преведену
развуци реченицу
нека мисао у песми пуца
као лош предзнак гласнику
што незван долази
и прстом указује
на детаљ у бескрају

О ПЕСНИКИЊИ

Љиљана Стојадиновић

Рођена је 1964. године у Омољици.

До сада је објавила осам књига:

Генетско наслеђе (2001),

Чувари душе (2002),

Кад звона зазвоне – поводом 200 година Првог српског устанка (2004),

Успут рођени (2006),

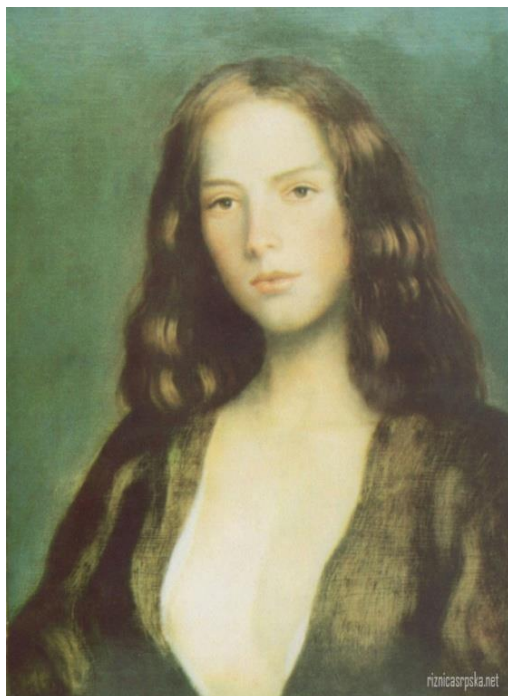
Кад ме Анђели наговарају (2008),

Устај Лазаре (2009),

Непозната Ксенија – сећање на академску сликарку Ксенију Илијевић (2009),

Засањане мисли (2011).

Живи и ствара у Панчеву.

Драган Ђуричић – *Портрет непознате девојке*

Речи умирања | Санда Ристић-Стојановић

СУКОБ

Земља и небо лажирају
неки свој вербални сукоб.

Реч смрт некако пребрзо
показа речи живот, своју коб.

Реч смрт расуђује као
нека речи живот битка.

Илузију неба удари
нека илузије земље мотка.

ДРАМАТИЧНОСТ

Драма речи смрт већ
драму речи живот стиже.
Пад земље у драму неба
све је ближе.

Драматичност крви своје
црвено упорно тражи.

Олуја речи погрешну
кишу песме оснажи.

Земља шета по ивици
изјаве неба да је драма.

Драма неба склепа
драму птице некако сама.

ЗНАЧАЈ

Смрт проклиза по
Прилици живота да буде очај.

Небо се удуби исувише
У земље сопствене, значај.

Реч песма подметну речи песник,
Све што је њој важно.

Реч весло, весла по речи чамац
И речи река, превише снажно.

Мрак поста као
Унутрашња ноћ света, угледан.

Речник смрти поста као
Само једна реч живота, прегледан.

АФИРМАЦИЈА

Решила ноћ да афирмише
светлост у нама.
Али превише се сакрила
у смрт та ноћ,
па светлост у нама
поче да размишља
како да је прегази
својим мраком.
Смрт уместо ње нам
тад рече,
да ту ноћ одавно прегази
афирмација апсурда светлости.

РЕЦИТОВАЊЕ

Смрт изрецитује увређеност песме
Што није само живот.

Небо изрецитује кашњење
Земље да схвати птицу.

Реч изрецитује панику
Песме што није као песник.

Крв изрецитује, примедбу
Црвеног што није само крв.

Ватра изрецитује нагорелост
Века, налик времену.

Вода однесе ток песме
Који је желео да буде
Истоветан као песник.

О ПЕСНИКИЊИ

Санда Ристић-Стојановић

Рођена је у Београду 1974. године. Дипломирала је филозофију на београдском Филозофском факултету. Ауторка је седам књига поезије и једна од четири аутора у заједничкој збирци поезије *Из сенке стиха*.

Објавила је низ филозофских есеја у зборницима Естетичког друштва Србије. Преводи поезију са енглеског.

Пише и објављује приказе поезије (О. Давичо, П. Крду, Б. Миљковић, Душко Новаковић...).

Била је уредник у издавачкој кући *Белетра* и уредник књижевног часописа *Ковине* (КОВ).

Члан је Српског књижевног друштва, Удружења књижевника Србије и Естетичког друштва Србије.

Живи у Београду.

Слободан Берић – *Илиндан*

Из мог угла | Милица Миленковић

(Критички осврт)

ПРОПАС' И ДРУГЕ ЗАБОРАВЉЕНЕ ПРИЧЕ

(Виолета Јовић: Пропас, Медвест КТ, Ниш 2016)

Основна особина књиге *Пропас* Виолете Јовић јесте језик који је у много чему одређује: одређује менталитет самих протагониста, а потом и причу као такву. Коришћење сврљишко-заплањског говора (призренско-тимочки дијалект) функционално је не само стилски већ и структурално. Збирка је насловљена *Пропас и друге заборављене приче*, самим тим верујемо да је ауторки у много чему помогло усмено колективно наслеђе народа сврљишког краја како би остале записане многе већ сада заборављене приче. А са друге стране, њен ауторски и уметнички став дошао је до изражаја у самом стилском поступку обликовања прича.

Готово све приче имају уводну и финалну формулу у виду народне мудрости. Оно што је између, показује откуд та народна мудрост обичном човеку, у овом случају главном протагонисти: *Кад се роди, много му се радуваше. Како и не би? Мушко дете по четири девојчети. Оно, у сељачку кућу деца никад несу гоца, треба има за свуде, и за њиву, и за на ливаду, и за окол стоку, и за по кућу... [...] Кој не оре и не жње, нема да једе. А кој не мож себе да рани, како ће жену и децу? Кој нуме да оди пред волови, како ће пред жену, синови и целу фамилију? Нећу те ја женим, синко. Сам ће се жениш кад будеш кадар кућу да носиш. (Катлабан); Бог, па кум – вревеоше наши стари. Кум некако дојде по род од сву роднину. Он је за убаве прилике, кад се жени и одава, кад се рађа и кришева кад се слави и празнује... овија други мож си помину и за сваки д'н и за не дај боже. [...] А кумство, кумство је веза јача од крв. Тој је*

поштување. Бог, па кум, вревеоше стари... (Зај'м). Слично уводним и финалним порукама, кратким народним сентенцама прожет је и унутрашњи текст прича: *Суд је туј да се у њег сритају истина и правда. Овде сам рођена, овде ћу си и умрем. Докле имам планови, ћу имам и данови.*

Иако су протагонисти који износе причу у првом лицу, и мушкарци и жене, у књизи доминира интиман женски глас из прича *Нећу, тато* и *Камен под грудџи*. Корени овог гласа у нашој књижевности су у Михаиловићевој Петрији и драми *Камен за под главу* Милице Новковић. Он доминира у овој књизи и по јачини му је раван последњи, али мушки глас, из приче *Пропас*. Сви заједно чине својеврстан књижевни хор који ритмиком једног говора показује колико је и како дубока душа бића које живи у прошлом времену или савременост евоцира кроз прошло.

Поред народне мудрости која је вешто ситуирана у причу, налазимо и мотиве који су тачке спајања са нашом народном и нашом уметничком књижевношћу. За народну је јасно откуд ту, а за уметничку нит приповедања ауторка може да захвали свом умећу и таленту.

Од мотива које имамо и у другим делима наше књижевности можемо навести мотив ожалашћене породице у причи *Нас ни Свети Сава не мож да измири*, мотив жене петријанског типа већ смо поменули, а познато је да Виолета Јовић у свом ранијем опусу вешто барата универзалним мотивима – поготово је то видљиво у роману *Тен'ц* где се јавља мотив покојника (види више у: Пирандело *Покојни Матија Паскал* и Нушић *Покојник*). Управо тачке спајања универзалног мотива и народног јесу оно што доприноси стилизацији ових прича и њиховој вредности.

Доминација фолклора не долази само путем језика тј. говора, народних мудрих изрека и фраза, показивања и указивања на руралну средину и начин живота у њој, већ и на основу фолклорних епских мотива од којих се јасно уочава орање друма у причи *Пропас*. Овај мотив нашој књижевности

познат је из епске песме *Орање Марка Краљевића*. Виолета Јовић га употребљава у инверзном облику стварајући од њега подлогу за три слике приче *Пропас*: у првој образован човек долази у завичај, родно село, покушава да отргне од пропасти њиву коју су му прегазили и од ње начинили друм, друга слика је слика нашег друштва дата кроз приказивање односа болесника и доктора, трећа слика је слика смрти, коначног гашења живота.

У причи *Пропас* са конкретног топонима Пропас (*Имао њивче код Пропас – тако почиње прича*) крећемо се ка апстрактним значењима пропасти – духовне, моралне, хумане, социјалне, економске. Ка пропасти самога човека. Тако се ово значење шири на целу збирку, јер показује прошле и нове начине живота, гашење села, како је некада било, а како је сад. Простор је у последњој причи дефинисан као хаос, не зна се шта је њива, а шта пут. А сељак на селу, сем њиве, пута, куће, породице и стоке – нема ништа друго. И њему није ни потребно друго. Пут преко њиве само је симбол обезакоњења стварности. Символика пута се тако уздиже од конкретног ка свом последњем апстрактном значењу – одласка на вечни починак.

Гашењем људских живота једне одређене групе људи коју ћемо овде одредити и као маргиналну и као субкултуру, гасе се и заједничке моралне, социјалне, и духовне културне вредности чији су они носиоци. Такође и један говор призренско-тимочког дијалекта је на издисају. Стога, сагледавајући цео литерарни опус Виолете Јовић, ова књига као и низ претходних (*Осења, Немање, Тен'ц, Девети торник*) богата су ризница очувања културног блага које нестаје. Нажалост, нестаје тако да са собом односи и наш идентитет. Отуда сазнајна и етичка вредност ове књиге допуњавају естетску која се битним својим обележјем уздигла у ранг књижевних дела постмодернистичког дискурса, а то је обрада маргинализоване групе људи и њиховог начина живота кроз

један тежи и незахвалнији начин приступа теми, њиховим сопственим говором.

Само добрани читалац са изузетним литерарним искуством зна да се питање о броју рецепијената оваквих књига више и не поставља. Томе у прилог говори и вишегодишњи континуирани развој литературе коју негује и ствара Виолета Јовић, а коју је збирком прича *Пропас* не само употпунила већ и оверила као најзначајнији писац на дијалекту у југоисточном делу Србије.

О АУТОРКИ ОСВРТА

Милица Миленковић

Рођена је 1989. године, дипломирани је филолог. Објавила књиге: *Нотунци*, роман (2010), *Мање од длана*, песме (2012), *Via Militaris*, *Via Dolorosa*, песме (2013), *Критичка тумачења*, књижевна критика (2016).

Живи у Сврљигу.

Награде:

Прва награда на *Фестивалу поезије младих* у Врбасу 2011.

Прва награда на *Фестивалу културе младих Србије* у Књажевцу 2012.

Тимочка лира за најбољу песму (песма *Божићни колач*) коју додељује Радио Београд 2, 2012.

Финалиста 45. и 46. *Ратковићевих вечери поезије* у Бијелом Пољу у Црној Гори са рукописима поезије *Минут тишине* (2015) и *Испоснице* (2016).

Књижевну критику, поезију и прозу објављује у домаћим и регионалним књижевним гласилима.

Оперативни је уредник часописа за књижевност *Бдење*.

Члан је жирија за доделу награде *Меша Селимовић* (Вечерње новости, Београд) и *Гордана Тодоровић* у Сврљигу.

О младима је реч

РЕКАПИТУЛАЦИЈА

Пише: Марко Јуришић

Прошла је прва половина 2017. године што значи да је највећи број конкурса и шанси да неафмисани аутори дођу до своје прве књиге, такође прошао. На том пољу је урађено следеће (мање-више): СКЦ Крагујевац ће у својој едицији *Првенац* објавити три књиге; *Матица српска* ће у својој знаменитој едицији *Прва књига* објавити пет књига; са поетских фестивала младих песника одржаних у Зајечару и Врбасу биће објављена по једна књига; библиотека *Милутин Бојић* из Београда објавиће једну књигу поезије, али ће та књига, за разлику од прошле године бити друга књига награђеног песника, па је нећемо рачунати; конкурс фондације *Дејан Манчић* из Ниша, (сада већ традиционално, можемо рећи) неће објавити никога, па се поводом тога може констатовати следеће:

Фондација *Дејан Манчић* из Ниша, основана 2000. године у част песника и српског хероја Дејана Манчића, погинулог на Косову 1999. године, од свог оснивања до данас је сваке године организовала конкурс за младе, неафирмисане песнике и сваке године бирала победника, те до сада штампала укупно 15 књига поезије. Међутим, од 2014. године до данас, награђен је само један аутор, и то прошле године. Од протекле четири године, три су биле без

победника, уз објашњење да нема квалитетних рукописа (дакле, средстава за штампање је било). Ако се узме у обзир да је пуних 14 година за редом било квалитетних рукописа, објашњење да их је од 2014. године напрасно нестало, ако се узме у обзир да долази од фондације која држи до себе, је у најбољем случају неозбиљно, те се отворено може поставити питање сврхе овог конкурса.

На резултате конкурса *Књижевне омладине Ваљева* за прву књигу младих аутора чекаћемо барем до септембра, али је штампање једне књиге извесно. Разлог толиког чекања на резултате, узевши у обзир да је конкурс завршен почетком маја, лежи у броју чланова жирија: има их пет. Конкурс је дуго трајао, пристигао је велики број рукописа, а сваки члан жирија чита све рукописе. И ваљало би рећи коју реч о овој, за већину стваралаца непознатој организацији, а која прилично искаче из уобичајеног шаблона. *Књижевна омладина Ваљева* је основана 1976. године, а конкурс за најбољу књигу младих аутора организује још од 1980. године. Пошто се од самих почетака строго држала ван политике, целокупна организација свих активности била је осуђена на волонтерски рад, приватне могућности и добру вољу појединаца. Отворено одбијање политике и политичара резултирало је објављивањем тек двадесетак књига за скоро четири деценије постојања конкурса, јер до сада није било власти која није искористила прилику да по систему *Ако нисте с нама, онда сте против нас*, рад ове организације кочи и опструише кад год може. Зато су њихови конкурси нередовни, јер се књиге штампају из приватних средстава, онда када их има.

Из свега наведеног, за сада је извесно објављивање једанаест књига; једанаест књига на територији Србије и Републике Српске, која броји осам милиона становника; мало више од једне књиге на милион становника.

У свакој сфери живота ове државе и ове нације звони звоно за узбуну. Није стање у књижевности другачије од

стања у сликарству, нити је стање у уметности другачије од стања у науци, пољопривреди или привреди. Али, ако се узме у обзир да ће на осам милиона људи бити објављено једанаест првенаца (не рачунајући оне који ће сами финансирати објављивање своје књиге), који ће проћи потпуно незапажено, и то у укупном тиражу од 3300 примерака, или мањем, онда је јасно да је у овој земљи једна сцена једне уметности нестала. А то је омладинска сцена уметности зване књижевност. И практично и теоријски, она више не постоји. Скоро три деценије она је систематски гашена, да би у другој деценији двадесет првог века сасвим нестала.

У поплави демократије, нове културе и нових вредности, остала су острва наведена у првом делу овог текста. Та острва су мала, а оних који пливају око њих има много. У ситуацији када су острва мала, а пливача много, није питање ко је бољи пливач, то никога не интересује, већ је питање ко ће се први докопати острва. А до острва долази онај ко им је најближи, ко има среће, или ко ухвати добру струју. Али ни за оне који први допливају до острва није крај проблема. Острва су сигурне зоне, на њима је чврсто тло, а на сваком чврстом тлу неко стоји. Тај који стоји врло лако може шутнути неког пливача из воде, ма како он добар био. Макар био и најбољи пливач на свету, врло лако може добити ногом по носу, јер му из воде само нос вири. Због тога није редак случај да добри пливачи остају у води, јер газди нису по вољи, или му просто нису познати. Али, колегијалност и част налажу да се онима који су како год изашли на острво (како су знали и умели) пружи рука и да им се честита, али и да им се пожели срећа. Јер је њихов следећи корак излазак на копно. А у поплављеној земљи, копно је углавном врло далеко.

Пајадор | Јелена Цветковић

КАКО ЈЕ СТРАНАЦ УПОЗНАО ПАЈАДОРА

Путовање у Аргентину је нешто што је дуго планирао. Град у који ће отићи изабрао је случајно, затворио је очи и насумично спустио оловку на мапу. Није размишљао о свом „избору“, већ је спаковао кофере и већ наредног дана сео у авион за Буенос Ајрес. Одатле ће већ некако стићи до Росарија. Кажу да је то велики град, лако је изгубити се, али он није размишљао о томе. Треба испоштовати оно што оловка каже.

Сместио се у неком хотелу крај велике катедрале, није знао које, а није ни желео да зна. Увек је уживао у неизвесности, волео је да га изненади неочекивани сусрет, непланирани пут, нагли преокрет у редоследу догађања. Зато је одмахнуо руком видевши велелепно здање пред њим, и знатижељно је спустио ногу на знак који је лежао испред хотела. Крупним црвеним словима писало је – *bienvenida*. Очекивао је топлији дочек, уместо тога добио је кључеве собе од портира који га поштено није ни погледао.

Сутрадан је кренуо у обилазак града. Дуге улице, високе зграде, светлеће рекламе и бука којој се није надао. Аргентина је земља танга, мислио је да ће на сваком кораку видети жене обучене у црне и црвене хаљине, и да ће сетна музика виолине, хармонике и клавира допирати из сваког иоле завученог локала. Разочарао се, град је био као онај из којег је допутовао. Сивило и одсуство духа. Редови пред радњама, чекање на семафорима и зујање у глави која вапи за кутком тишине.

Кренуо је ка луци. Росарио лежи на реци Парани, читао је о њој, о огромним бродовима који свакога дана допловљавају и испловљавају из луке. Уживаће у погледу на реку, можда угледати коју птицу, било шта што не подсећа на

дух великог града. Приближавао се мосту, али већ је био потпуно без наде, решен да се наредног дана врати у свој град без душе. Градови су свуда исти, мислио је. Променићу оловку, одлучио је.

Зачуо је глас. Неко под мостом је тихо певао, шапутао, заћутао, па опет певао. Угледао је човека који седи на неком лименом бурету, држи гитару и затворених очију пева, тако тихо да некада глас и не излази из грла. Уста се померају у ритму изговарања стихова, али они се не могу увек чути. Око певача се налазило неколико људи који су непомично стајали и слушали песму уличног свирача. Стао је поред њих и умирио се као вода. Повремено би се зачуо хук таласа и бука са оближњих бродова, али то певача није ометало. Држао је затворене очи и певао као да се пред њим налази велика публика, а не пар залуталих људи, градских бегунаца.

„Ко је то?“, питао је човека поред себе.

„Фагундес, можда последњи пајадор“, рекао је човек затворених очију, очигледно уживајући у изведби певача.

„Пајадор?“

„Јасно ми је да сте странац“, осмотрио га је од главе до пете. „Пајадор је певач који измишља стихове на лицу места, не размишља о њима, већ пева из душе. Као да му неко шапуће стихове. Видите.“

Пајадор је послушкивао даљине и неуморно рецитовоао стихове од којих су присутнима очи добијале водени сјај. Спуштао је главу ка гитари и прстима нежно додиривао жице, ослобађајући тишину за којом је странац чезнуо.

„Не признајем зло,
Рођен сам без буке,
Где идемо то,
Што вену нам руке?“

Пајадор Фагундес је заћутао, спустио гитару и на бучни аплауз само се благо наклонио.

„Не свиђа вам се Росарио?“, довикнуо му је пајадор. „Чим сте овде, побећи ћете нам брзо, а ми баш волимо странце.“

„Ја сам само у пролазу, а ви дивно певате. Како можете да смишљате стихове у тренутку?“, полако се приближавао свирачу.

„Све у животу је плод тренутка, ма колико планирали“, одговорио је пајадор Фагундес.

„Ја никада не планирам, и овде сам случајно“, странац је слегао раменима, као да му је свеједно што је баш у том граду.

„Ништа није случајно. Је л' има у вашој земљи, а не желим да знам која је, је л' има уличних свирача?“

„Има, али они напамет уче стихове, или певају туђе песме“, одговорио је, окренувши се око себе. Гужва је нестала и он и пајадор Фагундес су били потпуно сами. Само се у даљини повремено оглашавао брод. У немом лету птице су секле ниске облаке.

„Чудно. Мора да су они преспавали све своје тренутке“, тужно је рекао певач, пакујући своју гитару. Склонио је лимено буре и кренуо ка луци, где су се надјачавале птице и бродови. Странац га је посматрао како одлази. Ниједном се није окренуо.

Стајао је под мостом још неко време, а онда пошао хотелу решен да следећим летом оде из Аргентине. Вратио се у свој град који се ни по чему није разликовао од других градова на свету. Високе зграде које узнемиравају небо и несносна бука која гута уплашени мир. Понеки мост, али под мостом нема пајадора. Једном је срео уличног свирача. Седео је на градском тргу поред фонтане и певао окупљеним људима. Повремено би му се придружиле птице, крештале су и махале крилима.

„Је л' можеш да певаш тако да у тренутку измишљаш стихове?“, пришао је певачу.

„Па... не иде то тако, тешко је“, одговорио му је збуњени младић.

„Није, само мораш да сакупиш сву тишину града у себе и да певаш из душе. Обавезно мораш да затвориш очи, Видео

сам у једном далеком месту како човек пева једва испуштајући глас“, рекао му је, сада више не као странац.

Младић је заћутао за трен, а онда гласно запевао. Ништа није ослушкивао. Ваљда је бука била прегласна, а мостови нису дозивали бегунце.

О СПИСАТЕЉИЦИ

Јелена Цветковић

Рођена је 8. октобра 1984. године у Нишу. По занимању је дипломирани правник.

Пише од малих ногу и одувек је уживала у писању. У почетку је писала искључиво поезију, а затим је почела да пише и кратке приче. Песме су јој објављене и неколико часописа. Један је од прошлогодишњих победника конкурса за едицију *Првенац* који је расписао Студентски културни центар Крагујевац. Они су објавили њену прву збирку прича под називом *Приче са*

прашњавих полица.

Живи у Нишу.

Драган Глигоријевић Глига – Петао

(Не)завршене приче | Сенка Војиновић

Слободан си! Слободан си! Он те чека!
Михаил Булгаков, *Мајстор и Маргарита*

Зашто ми стално долазиш на сан? Зашто? Нисмо се нарочито дружиле, нисмо биле посебно блиске, немамо пуно заједничких успомена нити било чега што нас је спајало. Па ипак... Шта је то што ме, након толико времена, чини ближом теби него људима са којима ходам по истој земљи, удишем исти ваздух и живим у истом времену? Живим... У томе је кључ. Вероватно је одсуство стварног живота баш то што нас је чудновато везало, то јест мене за тебе. Знам, ниси ти крива, ниси ти ни дух, ни демон, нити каква нечиста сила, и не прогањаш ти мене, већ је све обрнуто. Ја сам та која прогања, која нема мира, која не може да се ослободи духова, већ их призива, скупља и претвара у њих оне који то нису никад били. А не прође ни дан да се не запитам зашто је мени поклоњено бар ових двадесет година које си ти, не својом вољом, пропустила. И како би изгледале да су твоје, а не моје. Сигурно би биле много шареније. Ја сам белина. И празнина.

Скоро да те се више и не сећам. Али у сну те одлично препознам. И знам да је ту, преда мном, сваки детаљ твојих руку, усана и очију. А била си прилично лепа. Свесна своје лепоте, али добродушна. Можда помало и наивна. Данас немогућа комбинација. И толико жељна да се допаднеш, као и сви уосталом. Мада је код тебе та жеља прелазила у истински нагон да помажеш другима. Тако те ја памтим. Без идеализације коју нужно доноси копрена времена. И „коме ја ово пишем?“, како се својевремено питао Црњански у свом Дневнику о Чарнојевићу. Свакако не „свом сину, бледом и напаћеном“, макар и потенцијалном. Себи ваљда пишем.

Покушавам нешто себи да објасним, па и разговарајући са духовима.

Знаш ли како лако људи постају духови! Не морају чак ни да напусте овај свет заиста, да испуне тај чисто физички услов умирања. Довољно је да ишчезну из твог света, по твом или свом избору, обично то друго. И онда је свеједно да ли негде out there још говоре, путују, смеју се или пате, све је то изван тебе, ван домашаја твог ока и уха. Можеш можда једном, мада тешко, да их сретнеш на улици или да изгуглаш случајно њихово име, ништа се не би променило. Оног што је било више нема, те ништа више и не постоји реално. Односно, оно чега ти ниси део за тебе не постоји. Тако се, кад су они у питању, у ствари одричеш садашњости. Негираш је. Али прошлост, иако припада смрти, наставља да живи у теби. Ту су везе, једном створене, нераскидиве и трају док трајеш ти. И то не само као сећање, већ као нешто што има засебан, самосталан живот који клија и развија се из семена тог сећања. Чудно је, и болесно, али није лако људе до којих ти је стало тек тако пустити да оду, ма и они сами то желели. На овај начин их задржаваш у једном метафизичком простору за којим увек можеш да посегнеш и будеш у додиру са њима. И да расправљаш нерешена питања унедоглед, иако без могућности решења.

Тако смо и ти и ја заједно. Али са тобом је лако. За тебе сам бар сигурна где те у свако доба могу наћи, мада те ни на једној земаљској улици више нећу срести. Не знам тачно шта би ми казала да можеш, па опет разговарам са тобом. И увек је са тобом било лако. Била си једноставна, сва некако исткана од живота... Зато ми је вероватно и било толико тешко да прихватим оно што ти се догодило. Зато то никад и нисам прихватила. Увек сам имала тај проблем да појмим непоправљиво, неопозиво, непремостиво, коначно... Све ми је то сасвим бесмислено. Без поенте, без утехе. Само огроман знак питања иза којег не следи никакав одговор. Јесмо ли ми стварно боговима муве које као и несташни дечасти убијају из

своје забаве, како је тврдио Шекспир? А тек што су ти писци једна напаст од духова, са којима се без престанка разговара! Али, пустимо њих. Сад причам са тобом. И то не први пут. Сећам се кад сам онда дошла код тебе и признала ти да га у ствари волим. Једино теби. Ти си се већ одавно била преселила у пределе вечите тишине. Само тако је и могло да изрони из мене оно што ни самој себи нисам била у стању да признам. Оно што ни да ме ставе на инквизицијске муке не бих обелоданила ни поделила ни са једним живим створом. Ти си, наравно, ћутала, шта друго? Ћутиш и сад и гледаш ме из сна својим великим тамним очима. Реци, коначно, шта то желиш да ми кажеш све ово време, какву ми поруку носиш „са оне стране“, зашто ме никако не остављаш?... Или, зашто ја тебе не могу да оставим једном заувек. Ни тебе, ни друге, и мртве и живе, изједначене ништавилком неповрата. Не знам, напослетку, можда су богови били мало милостивији према теби. Узели су те себи у тренутку. Мене су одлучили да убијају полако, годинама. Могуће да нисам приметила неке прилике које су постављали пред мене да кренем другим путевима, али све више ми се чини да је оно што сам називала животом једна обична варка. Не каже се узалуд, „Кога богови воле, умире млад“.

И њега сам опет сањала. Били смо у возу. Путовали смо негде, ваљда на море, у моју кућу. Седела сам наслоњена на његово раме, главе чврсто припијене уз његову, уљуљкана тако и спокојна. У једном тренутку уплашила сам се да то није он уз мене, него неко други. Да се уверим, позвала сам га по имену. Није одговарао. Усплахирана, подигла сам главу и потражила његов лик. Да, то је био он. Гледао ме је, као што понекад уме, помало обешечачки, оним својим сјајним погледом, смејао се моме страху. Поново сам му се спустила на руку, лицем уз његово; умиривао ме је шаљивим тоном, неким нејасним речима. Али то ми није било довољно. Љубила сам му усне и образе, у силној жељи да га осетим, да надокнадим пропуштено, да поправим непоправљиво... Да

спречим да нестане попут привиђења, као у другим сновима, као ван њих... Он је узвраћао. Причали смо кроз пољупце. И даље се смеши мојој стрепњи. Све је у реду. Само путујемо. Заједно. А онда се претварамо у слова, у речи које он исписује хемијском у некој свесци, описујући збивања која следе. Плаве речи искрсавају пред мојим очима, на коцкастим страницама, и уобличавају се у некаква значења, али она допиру до мене само у фрагментима повезаног и јасно разумљивог. Последња је „бласфемеија“, „...иначе би то била бласфемеија“, каже он, не знам шта је то требало да значи. Толико је тога у вези са њим што никад нисам сазнала. И никад и нећу. Никад, никад, никад...!

Овај пут плакала сам након што сам се пробудила. Руке су ми се тресле. У ствари, цело биће било ми је прожето неким унутрашњим дрхтајем, то се тело буни против затомљавања нечег што избије из дубина, дође и обузме га само овако, само у сну... Без кочница, без узмицања, без несносне логике коју намеће разум. И без сећања на стварност, осим, једино, у оном трагу стрепње, милостиво утираном снагом сна, његовим наизглед тако живим ткањем. Зашто, зашто постоји буђење?... И након њега та распињућа, сулуда жеља да је сан заправо јава, а јава само ружна мора коју ће јутро благо распршити и оставити пучину да се мирно љеска на сунцу након буре, без иједног таласа... Боже, хоће ли то икад престати? Научници би хладно и објективно резоновали: „Оно што је нереализовано добија своје испуњење на плану несвесног, ониричког, на пољу одушка од механизма потискивања.“ Стара прича, и у психологији, и у књижевности. А ја, ја бих волела само да спавам, спавам, не желим више да пишем, не желим да сањам, ни њега, ни тебе... Не пију бадава смртници, кад једном пређу на другу страну, најпре воде баш из Лете, реке заборава, да би стекли жуђени спокој. Ех, да ми је да се напијем те лековите воде још сад, и овде! Јеси ли је ти испила? За свог кратког трајања, и ниси имала богзна колико тога да заборавиш. Зачудо, немам ни ја, али то чега бих

желела да се ослободим притиска тако тешко и несносно, а ја га се упорно и грчевито држим. Не напуштам оно што ми причињава толики бол, плашећи се, ваљда, да ако и тај бол једном нестане, мени неће остати више ништа.

Ниси ти дух. Ја сам. „А од себе се не може оздравити“. Ни побећи.

БЕЛЕШКА О СПИСАТЕЉИЦИ

Сенка Војиновић

Рођена је у Краљеву 9. августа 1978. године. Након гимназије у Врњачкој Бањи студирала је српски језик и књижевност на Филолошком факултету у Београду.

Повремено пише кратке приче које објављује у електронским часописима.

Живи и ради у Београду.

Густав Дроге – *Палински пејсаж*

Прича из заумља | Александар Стевановић

ДУША У ЂАВОЛА

— Видите, све време ми смо у мањини. Иако се верује да људи завршавају углавном на оном другом месту, то напосто није тачно. Већина је била, јесте или ће бити управо овде код нас. Како нас на списку има мало и није нам дозвољено ширење — политика знате — ми смо морали да се окренемо ефикасним моделима и сталном унапређењу мучења. Као прво, морали смо дакле да смањимо време спровођења мука. Следствено, то је изазвало њихов појачани интензитет. У последње време стижу сјајни менаџери са запада, изузетних организационих способности, а ови са истока су невиђено маштовити и иновативни. Зато, немојте се превише бојати. Ја сам поносан постигнутим и опростите ми, молим вас, што причам помало неповезано. Требали сте да видите како је то било пре неког времена. Мислим, општа катастрофа, прљаво, нисте могли да прођете од телеса, да побегнете од тужних, напаћених очију својих помоћника које су просто вапиле за одмором. Сада, два пута годишње дозвољавам одмор без обзира на дестинацију и довољно средстава да подмире све своје потребе. И то је био добар потез. Очи су им и даље грозне, али срећне. Продуктивност скаче. Ипак, оно што је заиста донело бољитак је — дезинтеграција душа! То је била права одлука. Искорак. Иначе, не би било места, једноставно не би било места. А услед тога би се критеријуми током разврставања променили, па ни горе не би било тако лепо и блажено као сада. Ја сам три пута тражио да ми се омогуће већи персонални и материјални ресурси. Наравно, безуспешно. Али, сада са дезинтеграцијом је једна потпуно друга прича. Да вам одам једну тајну, мада је то нешто што

више слутим него што знам, али... мислим да је Он задовољан са нашим успесима.

— Мислите... Он?

— Да, Он. Као што видите потпуно смо компјутеризовани и аутоматизовани.

— Али, ове бакље на зидовима, базени кључале лаве, средњовековне справе за мучење...

— Ех, па мало ретро елемената. Данак традицији. Не шкоди, не! Хи, хи, хи. Да се вратимо дезинтеграцији. Верујем да видите и осећате са колико усхићења приповедам. Сада ћу вам то појаснити мало. Имајте на уму да је процес дезинтеграције душе строго чувана тајна. Душу је немогуће уништити. Немогуће! Али, душа се може распарчати, дезинтегрисати у милион милиона трилиона честица. Небројено њих. И онда се једна тако распарчана, подељена, дезинтегрисана душа меша са свима осталим дезинтегрисаним душама. Сада смо далеко ефикаснији у попуни простора него што је раније био случај када смо чували целовите душе, на које су ионако морале бити примењене муке у пуном обиму. Овако, душе то чине саме себи, једне другима. Тај дивни страх, бол, паника, када на свом делу, тамо где би требали да сте ви, нађете неког другог и не само једног већ мноштво њих. Када не знате где почињете и где завршавате. Када сваки део ваше душе вришти, бесконачно вришти... Генијално, зар не? Опет, зарад традиције и обичаја, очувања брэнда, морамо спровести и нешто конвенционалних мука. Још нешто, само још један детаљ да вам кажем. Енергија која се ослобађа приликом дезинтеграције је невероватна. И потпуно „зелена“. Авај, Он нам не дозвољава да је употребимо. Каква неповратна штета! Елем, распричах се, али пуно ми је радости моје срце гадости. Хи, хи, хи! Зашто сте ви овде?

— Волео сам жену и она је мене волела. Два пута сам је оставио.

— Два пута?

— Да. Сломио сам јој срце два пута.

— Зашто?

— Зашто? Извршите увид у мој усуд и мој живот.

— Погледајте ме у очи. Аха... да, схватам... Храбри, несебични човече. Будало! Не замерите на овом последњем. Ви нисте за ово место. Видећу шта могу да урадим.

— Немојте, молим вас.

— Не, не. Идите и сачекајте у мојој канцеларији. Тамо вас нико неће узнемиравати. Хи, хи, хи! Ја идем да поздравим нову групу. Просто обожавају када их поздрави главни и одговорни. А и ред је. Свратићу на повратку до књиговодства да вас избришу из књига. Након тога направимо апелацију, знате... Њему.

— Не. Могао бих вам дати све одговоре. Питали бисте за њу... Нећу вам ништа рећи. Верујте у то што сте и до сада веровали. Ипак, морате да понесете неку, хм, успомену одавде. Али, јесте ми симпатични... Не оставља увек онај који одлази, каже једна изрека.

О ПИСЦУ

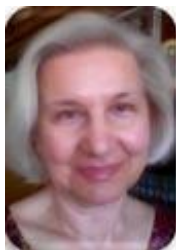
Александар Стевановић

Рођен је у Ужицу, 21. априла 1978. године. Основну школу и гимназију завршио је у Ивањици. Дипломирао је на Правном факултету у Београду. Од 2006. до 2010. године је радио као правни саветник у тимовима одбране Драгољуба Ојданића и Бруна Стојића пред МКСЈ у Хагу. Од 2010. године до 2016. године радио је као правни сарадник у тиму одбране Радована Караџића.

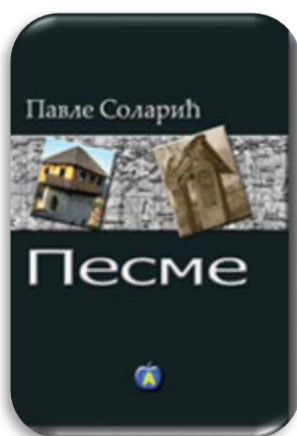
Пише кратке приче, приповетке и понекад песме.

Живи у Холандији.

Заборављени песници | Павле Соларић

Приредила: Споменка Денда Хамовић

Павле Соларић је рођен 7. августа 1779. у Великој Писаници код Бјеловара у коју се његова породица доселила из Босне у првој половини XVIII века. Био је српски песник, лингвиста, археолог, географ, просветитељ, утемељивач српске терминологије у више научних дисциплина. Отац Никола, свештеник и велики библиофил, је рано улио сину љубав према књизи и науци. Школовање је започео у Крижевцима, око пет година је провео по манастирима Фрушке горе, затим је наставио школовање у гимназији у Загребу, а потом у Сремским Карловцима. Студије права и филозофије завршава на Загребачкој краљевској академији 1803. и у јесен исте године одлази у Италију, у Падову, где се није дуго задржао. Али боравак у Падови је био пресудан за његов даљи духовни и интелектуални развој јер ту упознаје Доситеја Обрадовића и Атанасије Стојковића и уз ова два великана утемељује се као рационалиста и носилац просветитељских идеја. Залагао се за секуларно образовање Срба, еманципацију жена. Доситеј га је називао Минервиним љубимцем и небеским даром за Србе. Из Падове одлази у Венецију и ступа у службу Теодосијеве

штампарије, у којој касније издаје своја значајна дела. Говорио је неколико језика а бавио се превођењем са француског, немачког и италијанског језика.

Павле Соларић се 1804. када избија устанак у Србији активно укључио у прикупљање новчаних средстава за устанике код богатих сународника, трговаца у Трсту и Венецији.

Исте године (1804) издаје своје дело из географије *Ново грађданско земљописаније*, уз које је штампао *Земљописник* који предствала први комплетан географски атлас код Срба, и *Кључић у моје Земљописаније* раздељено у две књиге – прва обрађује Европу, друга Азију, Африку, Америку и Полинезију (ово дело је прерада дела немачког географа Адама Кристијана Гаспарија из 1801). Ово троделно издање је имало велики одјек у српском друштву и култури и утемељује географију и картографију као науку код Срба.

Међу многобројним и значајним делима су такође: *Улогума человјечанског* (1809), *Поменик книжески* (1810), *Буквар славенски триазбучни* (1812), *Златнаја књижица* (1813), *Мезимац* (1818), *Римљани славеноствовавши* (1818) које је посвећено лорду Гилфорду којег је 1816. подучавао српском језику и с којим је путовао Средоземљем.

Због негативног става о његовој поезији од стране Јована Скерлића овај умни и даровити прегалац бива заборављен и непознат широј читалачкој публици. Међу критичарима је био гласан и књижевни историчар Јован Деретић, а Мирослав Пантић и поред критичког става пише да Соларић успева да излучи комаде правог бисера. Тек крајем двадесетог века песме су му објављене у збирци *Гозба* (1999) коју је приредио Здравко Крстановић, а Милорад Павић му посвећује заслужену пажњу. Сместио га је у предромантизам тумачећи га у оновременом српском и европском књижевном контексту. Антологичар Младен Лесковац је осам његових песама уврстио у друго издање своје *Антологији старије српске поезије* (1964), а Раца

Коломан је Соларићеве анакреонтске песме уврстио у своју *Антологију старе лирике грчке* (Загреб, 1916). Стих му је у четрнаестерцу који је редак у српској и словенским поезијама, гибак је, динамичан, течан, звучно и значењски богат, са бројним асонанцама и алитерацијама, семантичким нијансама, преливима и свежим поетским сликама. Соларићева поезија је јединствена химна, појање радости, велика похвала Творцу, човеку и природи, бескрају, чудесима и преображењима васељене, јединству и тајни видљивог и невидљивог. Пева народним језиком са црквенословенским и руским лексичким елементима који имају посебну чаролију и дар су уживаоцима овакве ретке поезије. За живота није објавио сва своја дела. Заоставштина му је у архиву САНУ.

Умро је од туберкулозе у Венецији 18. јануара 1821.

ЧЕРНА ЗЕМЉА ВЛАГЕ ПИЈЕ

Черна земља влаге пије и дрва напаја,
Море пије дожд и росу и реке сви краја,
Сунце море, а сунчане мјесец пије зраке,
Зашто, браћо, и ја лозне да не ц'једим злаке?

дрва – некада
дожд – киша, пљусак
злак – влат, расатиње

МОЈА САМВИКА

Ја сам хтјео Југовиће, хтјео пјети Јанка,
Славу сербски обновити с' старине јунака.
Али струне, кад се машим до моје самвике,
Вострепећу о љубови, њежне звекну лике.

Ја пристројим нове струне, согласим самвику:
Начнем Марка Краљевића, храброг в'јека дику,
Душанову величати станем силу рубов,
Но самвика возглашаше опет само – љубов.
Збогом дакле витезови – кад самвика неће,
Ја ћу пјети шта је мило, љубве брати цв'јеће!

пјети – пјевати

самвика – старохалдејски музички инструмент с три жице

лике – лице, облик

ПРЕИЗРЕДНА НЕБА КЋЕРИ

Преизредна неба кћери, кћери трех богиња,
Амарила, достојна бит у числу богиња!
Р'јетка жено жељи нашој у нињешне дане,
Побједа ти, благодати све носиш собране!
Луцина је о рождеству настојала твоме,
Здравје теби присудила всеподобно своме.
Т'јело, која у острову Идалији влада,
Дала ти је од утробе Венера свог сада,
Украсила лице твоје, милотом облила,
Ил' си она, ил' ни она лепша није била.
Из мудрости напојена Минерве путира,
Превосходиш словом љепост, ево мог немира!
Што грације и што музе, што уме Купидо,
Ти си у свем владичица, мога срца Дидо.
И Фортуна служила се са својими дари,
Да толико својства блисте ко Данице жари.
Б'једног мене, та година, то је кратко време,
Да баш за ме једног само сви се часи спреме,
Ја полазим, али мени, зашто си позната?
Да сам слушо, рекао би, није ми предата.

Предата си, узнао сам, ето нам печали,
Нити можеш, нити могу: вјеру би си дали.
Ти судбину заслужујеш лучшу од ти' љета,
Лоша срећа, што и можно, мени свуда смета.

преизредна – изванредна, прекрасна

трих – трију

число – број

Луцина – Јуно Луцина у рим. митологији богиња порођаја

Идалија – Ида на Криту, на којој је према грч. Миту

одгојен Зевс

сад – врт, башта

лушће – боље

САН

Јест у нами нека сила, ово није всује,
Тајна сила које су нам непостижне струје.
Глава престол, а све т'јело њезина држава,
Ако уди и позаспе, она нам не спава.
Всегда будна, дјеиствује у ноћи и дану,
Обилази невидимо коју оће страну.
Састаје се ко је с киме, кад сном плот ужива,
Да откуда бити може, што се ноћу снови?
Ја сам снιο да си са мном мила Н. била,
Кад се пренем, сав се состав моји тресе жила:
Не иначе, но ко да смо лицем к лицу стали,
Благородно на том часу к свецу нашем звали,
Вече бјаше, оно љубве безстрашија време,
Гди се стиду јуношеском тме на покров стреме.
Не знам ни сам како си ми с прозора знак дала,
Воскресно сам покрај тебе, зачала се шала.
Ни на уму да се за то коме не докаже,
Како л' прођо, гледеће те, ја толике страже.

Ил' су били сви ван дома. ил' у тулу стр'јеле,
Еле не би ту злотвора, силе и' сапеле.
Ти си стала на прохлади, за топлоту дана,
Одјевена ко по лову на купјелъ Дијана,
Ја сам предсто с оним жаром једвадочекања,
Што граничи до самога за себе незнања;
Припао сам, твоја рука клонула је на ме,
Све ми т'јело чрезвичајне осјетило чаме.
О, сјели смо ко на одмор од некога труда,
Срца сама говораху, уста као луда;
Другда би се језик опет, да нам све искаже,
Развезао на толико што памет не смаже,
Другда би нам вздиханије, лобзаније, ...
Ток пресјекло разговора мога или твога.
Оваково свидјетелство, да си оће благо,
Срца наши развргло је угодије драго;
У восторгу загрљења, сан крила развуче,
Свега всхода сл'јед остане, срце што ми туче:
О, дај, Н. колико је среће ти на глави,
Да ми се сни моји збуду скоро и на јави!

всује – узалуд, без узрока, напразно
безстрашије – неустрашивост
јуношески – младићки
тул – тоболац за стријеле
чрезвичајни – необичан, особит
взиханије – уздах
лобзаније – пољубац, љубљење
свидјетелство – свједочење
восторг – занос
всход – узлажење, увођење

СВЕТИ ЧАСИ

Човек трпи и подноси свакојакe страсти:

Свагда мален, с' силном вољом, а свагда без власти.
Али има (ко би реко?) жизни магновења,
Гди сам не зна какова је човек покољења.
Божијега? Бози сами с неба силазаху,
С људма неке пробављати часе миловаху.
Дуси живе половином, без видими уди,
Но ми с душом и са т'јелом цјеливамо, људи.
Часи свети! Да се човек свега добра лиши,
У вами су јоште пред њим исполини миши;
Стогодишње сплаћујете у једном дну труде,
Стогодишњим прекосити тад висите груде!
Само љета, и с овима нек' је мени здравје,
Земља ми је подножије, а небо возглавје.
Нек' с' у бездну безчувствену, ко мрзи, углуби,
То с' у часи, да не шапћем, каде човек – љуби!

жизн – живот

видими – видљив

исполин – оријаш, див

сплаћујете – спајати, збијати

углуби – уживи

ПРИЈАТЕЉСТВО

Се што добро, што ли красно свуда међу људма,
Нежел' жити браћи скупа с љубве пуним грудма!
Житеиске скорби тару б'једна нама чувства,
Шта би било, да нам није искренога дружба?
Пријатељство, искренности благородно чадо,
Стегнуло је њежном свезом дружествено стадо:
И друг другу све теготе носити помажу,

Мед је сладак, зашто пчеле овако се слажу.
У починку, у одмору, покоју, празнику,
Гди се срце наслаждава, и ухо у лику,
Младост, крјепост и охота воспарују вољу,
И на земљи човеческог угодија дољу.
Сад нас један љупком пјесном, други игром блажи,
Овај милим пљасанијем, ини вкусом дражи:
Ов'да селским љепотама дух наш преизбива,
Он'да тиха разговора сладост нас опива.

неже (ли) – него (ли)
жити – живјети
скорб – туга, брига, жалост
наслаждавати – уживати, наслађивати
пљасаније – плесање
вкус – укус

ПЕСНИЦИ ПАВЛУ СОЛАРИЋУ

Сима Милутиновић Сарајлија
ПАВЛУ СОЛАРИЋУ

Душе крепост и устрајност срца,
Добродјетелъ преизрадна, умје,
Видовитост и бесмрће Спаса –
Именом се овјенчава Павла.

Сербског ума напрв свештениче,
И великог Доситеја следче,
Сам си себи изабрао друштва;
Овјенчавши чело своје дивно.

Ти у бивше погледо си зорно,
За будуће радећ беспрекорно –
У небеском звезда т' јату сјаје,
Неспокојном благи покој даје.

Годишњица Николе Чупића, 1905.

Јован Стерија Поповић
ПАВЛЕ СОЛАРИЋ

Споменик сени књижевника главни,
Спремају Србљи, тако гласи вест;
Рајић, Мушицки, Доситеј преславни,
Павловић исти ту ужива чест.

Да л' тко и тебе, Соларићу, гледи?
Нароку судба осуди те злом.
Целог живота једној познат беди,
Остајеш забвен и у гробу свом.

Споменик теби! Смемо л' то изрећи?
Кој' си просјакао хлеба залогај,
Трудио с' гладан о народној срећи,
Сад да ти плати мртав стуб овај.

Каштра тврдоћа на мермерној плочи
Неће л' постидет чувство рода твог?
Хладно, као стена, наше суве очи
Пратише беду врла мужа свог.

Натписи какви? сјајни, или прости?
Истинит натпис не буди нам срам:
„Овдека леже Соларића кости!
Народ љубивши, презрен бјеше сам.”

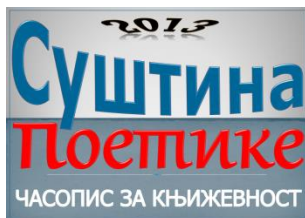
Кости јадовне, јесте л' све на броју?
Није л' вас хиштни повредио час?
Време разлаже непогоду своју,
Тридесет лета растурује нас.

Прођ'те се Србљи награђат' покојне,
Глува за хвале црна земља јест,
У срцу љубов, не гомиле стројне,
Срушеном венцу излишна је чест.

Јошт многи служе свенародној срећи,
Тешкој у борби са невољом злом,
Служе и пиште оскудност носећи,
Подвигу жертва да подлегну свом.

Пруж'те им руку, жива алче уста,
Жив кад се труди нек за мезду зна,
Споменик мртвом награда је пуста,
Сујетна хвала нашег празног сна.

Даница бр. 2, Нови Сад, 1860.

Еротска поезија | Иван Глишић

МАЧВАНКЕ

Били смо одреда зелени дечаџи
најсрећнији туђи воћњаци кад роде,
онда се са нама догодило чудо
израсли смо нагло као шаш из воде.

Иако су трешње пуцале од руја
густа нас је трава од свитања крила,
гледали смо скупа наше пурењаке
кукурузна свила што их обавила.

Сваки клип је био набреко од сока,
осети ли додир чаробнице шаке
ширио је крила као коњ из бајке,
дизао се млечан небу под облаке.

Ни постеља зрењу није дала мира,
сањали смо исте снове свако вече
како своју ватру Мачванка разгара
пурењаке наше у њој да испече.

Опазих је врелу расплетене косе,
мрак и точак сунца падали су скупа,
пунила је водом наћве иза куће
да се ко хлеб бела међ шеварјем купа.

Видела ме није јер ме вешто скрише
широки дланови кукурузна листа,
и они су жељно гледали је немо
како као вила под звездама блиста.

Претворих се тада у капљицу росе
што полако клизи низ голо јој тело,
затим постах свитац који дрско слете
на брежуљак где је њено жито зрело.

Ко зна где бих стиго да она не оде,
летња ноћ ми поста налик цичој зими,
до саме сам зоре бразду њиве клео
што не може тврдог до дна да ме прими.

Још је очњак српа мирисао житом,
с вратница млинова тек скинули резу,
ја сам по стрњишту покошених поља
чувао Јаблана, а она је Брезу.

Са севера црна лађа кише плови,
једра су се злбом изнад земље свила,
Јаблан је са Брезом нестао пут села,
нас је двоје стреха крстине сакрила.

Поокисли до коже згрлисмо се чврсто
да нас фрула ветра лаке не одува,
тежак мирис биља опи нас ко вино
које се за свадбе годинама чува.

Осетисмо тада да велика булка
неслућеног плама нараста у нама,
заклесмо се хлебом да бићемо једно
привенчани тајно чим долети тама.

С мирисом јабука звоном ноћи стиже,
телом ми се просу као песак врео,
а мој луди детлић из гнезда се диже
заљубљен у стабло ког је јутрос клео.

Немир равнотеже испод нас се заче,
невидљиви фрулаш слух простора вреба,
црвен фењер ружа засветли најјаче,
указа се раскош пукотине неба.

Крв ми тада рече шта ћу тамо наћи,
разуму забраних да ме даље прати,
чак ни дрвосеча не би дубље зашо
њеном густом шумом презреле папрати.

Донесе ме ветар до средишта ватре,
напред нисам мого, назад нисам хтео
горео сам тада ко циганске шатре
када на њих падне задњи сунчев вео.

Због њених сам ноћи мрзео свитања,
волео сам сребро месечевих поља,
нисам дао сунцу кроз дворове грања
за ме светлост беше ко жаока зоља.

Магловит сам често лутао беспућем,
тражио сам песме недостижне уму,
да је речју греју док јој их шапућем
кад прстима будим њену снену шуму.

Признавао нисам мора ни планине,
стизао сам до ње пре но што бих оком,
довољно је било њен глас да се вине
и најгушћи шипраг свладао бих скоком.

Отровном сам стрелом претио облаку
који небом носи громове и кишу,
терао сам коња као тицу лако
тамо где реч љубав људи крвљу пишу.

Трубе кукурека, одзвони ђурђевка,
најављују Мачвом да пристижу млађе
ја баш ових дана кад се снег отапа
усред лањског сена љубим њу најслађе.

Тако и Мачванке увек нова врела
било да су јутро што у росу тоне,
било да су сутон што звезде дозива
меденици мојој не дају да клоне.

Природа ме учи немуштом говору,
открива азбуку којом дани пишу,
јабуке у цвату угодне за око
али кад су зреле медније миришу.

Ако некад болан као Дојчин легнем
па ме чека тамјан, крајпуташ и санке,
живот и сву снагу истеклу из тела
могу да ми врате једино **мачванке!**

О ПЕСНИКУ

Иван Глишић

Рођен је 1942. у Пироту. Десет година касније, с родитељима и братом долази у Шабац, у очев завичај. Почетком шездесетих упливао је у rock and roll воде, с групом тадашњих младих шабачких бунтовника.

До појаве панка је радио у Шапцу као наставник. Крајем педесетих и почетком шездесетих у СФРЈ писао је песме у етно стилу али и психоделичну и бунтовну лирику под утицајем рокенрола. Баш због тог периода и његовог става од ког не одустаје, годинама је био анатемисан како од оних на чија је (не)дела атаковао, тако и од оних који су сматрали да је панк само тренд.

Живи у Шапцу.

Драган Ђуричић – Буђење

Поезија наших дана

Драгош Павић | МОНСУН НА ЈЕДРИМА

Талас је заљубљено загрлио ноге
И нагло одлазио у разиграну пену,
Вода се љескала на испраном жалу
Док се месечево срце дивило трену.

Пучина је нудила валове бескраја
А двоје деле срчане титраје
Крвоток пламса уз вреле додире
И игра игру за младе заљубљене.

Црвено сунце затекло зору,
Дан се пресвукао у нову одору
А тамо на жалу и хучноме мору
Остао тајновит ехо на извору

Дирнути љубав није хтео
Ни ветрић монсун са једрима
Оставио је плотски на бедрима
Трагове љубави које је даровао.

Власта Младеновић | ПОБУНА ХАРТИЈЕ

Перу Ђурђевићу

Поезија без душе,
мртво је слово на папиру,
узалуд руше,
узалуд сатиру
моје дрвеће,
хартија више
трпети неће.

Марија Јефтимијевић Михајловић | ПОГЛЕД У ВРЕМЕ

*Гле, небо је унутра у теби.
Св. Јустин Ћелијски*

Кад затвориш очи, отвара се време
– Каравани промичу кроз градове
Видим тезге, сувенире, арабеске
Миришу слике на тамјан и воштанице
Безгласно плачу зидови и фреске
Видим Јерусалим, Призрен и Дечане
Храм Господњи и Богородице Љевишке...
Чујем мајке и чујем крике дечје
Уском стазом на путу за Једрене
Победнике, рањенике, побеђене
Млади месец и крст, сабље укрштене

– Рану која светли и крв која капље
По пољима равним, међу гробовима
Миомирис шири босиље и смиље
Међу уснулима и пробуђенима
Од Галилеје до Газиместана

Свуд су Поља смрти – Поља дарована
Високо се узнела до Светих Дечана...

Бол полегла у класју и житима –
Дашак ветра лелуја у очима
Душа поје слова љубве тиха
– Све су наше ране да их Љубав вида.

Миланка Кузмић | БРАНИМ ЉУБАВ

Када ставим своју уморну руку
на твој њежни длан,
то не значи да ми ослонац треба,
него тражим комадић љубави твоје,
мјесто да одморим своју душу
и сакријем своје снове.

Када сњажном мећавом завијем твоје срце,
то не значи да те не волим,
већ желим да сачувам твоју дивну љубав
за друге и за себе,
јер свијет је превише зао,
бранићу те и животом голим
да ти не узму и оно
што ти нико није дао.

И зато, ако некада зачујеш моје троме кораке
како одлазе блатњавим путем
у ноћи без сна,
ти не питај ништа,
јер ништа може постати све,
рећи ћу ти сама,
ја нестајем у беспућу живота,
браним те и од себе.

Милена Ђировић | ЗАНОС

Укради зори уснулу росу
Натопи њоме усне ми жедне
Ивањским цвећем украси косу
И латицом ружа груди чедне.

Сунце у зениту своје страсти
Нек врелим зраком струк ми грли
Док је подне у његовој власти
Жубор мог врела ка твоме хрли.

А ноћ кад дану далеко макне
Покриј ме откосом траве меке
Кô рука твоја нека дотакне
Пределе тајне, другим далеке.

Милица Шојић | ВАЛЦЕР СА СОБОМ

Играм валцер
Са собом,
Широким окретом,
У трагу,
Остављам расуте цвјетове;
Сваким кораком
Као звоном одзвањам.

Смијешим се
И срећна сам,

Руке су ми спојене
С ваздухом
И заједно простор
У плаво бојимо

Чујем одушевљење
И аплауз;
Чујем музику и смијех;
Чујем љубав и срећу...
Долазе по мене.

Играм валцер,
Који је требало
Играти с тобом.
Ох, лице моје познато,
Како си
Одједном ваздух постало?

Играм валцер,
Широм отворених очију
Обучена у бијело,
Љепше је на јави сањати...

Играм,
И не желим стати.
Срце моје распукло,
Зар никад да те саставим?

Играм валцер
И не желим престати,
Не желим овај ваздух
Из руку пустити.

Предраг М. Тојић | РАЈСКИ ЦВЕТ

У огњу живота у пламу жеља,
дође она, боговима дарована,
од њих отета мојом жељом,
мојом дрскошћу, мојом љубави.

У рају цвећа, постоји само један,
њега отимам, њега берем,
дрско и безобразно,
само за себе.

Не дирајте ме! Убрао сам га,
чуваћу га нежно,
оком ћу га грејати,
дахом опрашивати,
усним соком заливати.

(Из књиге: Тиховања са Битвом)

Весна Радовић | НАД ПРИЗРЕНОМ СУ НЕКАД ЗВОНИЛА МНОГА ЗВОНА

Све било је некад,
Младост, Ти и Ја,
коју још увек препознајем,
шћућурену испод отвореног кишобрана,
док се држи за руке и кришом љуби,
мада све прошло је,
истопило се као снег у пролеће,
као Снешко кога су деца погазила,
посведочићу,
свему што јесте и свему што је било,
да над Призреном су некад звонила многа звона!

И даље свирам са једном покиданом жицом,
што ми боде уснуле очи,
као пустињска прашина коју разносе сахарски ветрови,
а кожа ми је као децембар храпава и хладна,
ни налик мекој баршунастој свили,

за разлику од мене,
Ти се красно држиш,
висок и усправан,
елегантно огрнут у версе љубавне,
а ја, тихо сведочим,
да над Призреном су некад звонила многа звона!

Као рањена Богородица на брежуљку Љевишки,
изнад хучне реке Бистрице,
сама међу оскрнављеним светињама,
позивам те,
на јутарњу литургију,
иако све пусто је,
осим нас,
промрзлих путника из далека,
јер давно сам се пред Богом заклела,
да ћу Те волети заувек,
а ту, међу упаљеним свећама,
угасила бих своју жеђ,
сведочећи,
да над Призреном су некад звонила многа звона!

Ти лудо, што имаш анђеоске очи,
и не даш ми да плачем,
хајде,
дођи и не стиди се,
заједно ћемо сићи у дубоке рудокопе,
у потрази за изгубљеном голубицом,
коју су давно донели которски трговци,
на дар Милутину,
смилуј се, душо моја осетљива,
јер још увек имам крви под ноктима,
и топлине у оку језера,
да посведочим,
да над Призреном су некад звонила многа звона!

Мирјана Бекчић | МАЛЕНА НЕПРОЦЕЊИВА СТВАР

Мислила сам негде постоји
мала дрвена кућа за птице
у коју могу да сместим своје срце,
високо у крошњи храста
довољно далеко од људи,
сасвим довољно да буде само,
али не и усамљено.

Мислила сам сигурно постоји
склониште од олуја,
са сигурним кровом
и маленим отвором
кроз који улазе нежна бића
и певају чак и кад је цича зима.

Мислила сам негде постоји
место малено,
као стегнута шака
на коме се чувају важне ствари,
непроцењиво важне попут мог срца.

Персида Лакић Рузмарин | БЕЗ СЕНКЕ

Ветрометинама гоњена
скупљам покидану сенку,
истрошену ходањем по
врлетима живота,
чудна особа без своје
пратиље.
Забацујем је на плећа.
Отварам огледало
и нестајем
са друге стране сна.

Јелена Глишић | ЧОВЈЕК БЕЗ СЈЕНКЕ

Човјече
Пустио си своју сјенку
Да оде

Пустио си је
Она ни главу није окренула
Ни претварала се није
Како јој је жао
Што се растајете

Узалуд сад небеским пространством
Тражиш сунце –
Сунце је отишло
Са твојом сјенком

Јер она
Она не може без
Сунца

И сад
Куд да иде човјек
Без сјенке
И без сунца

Без своје сјенке
И свог сунца
Не можеш се звати
Човјеком

Јована Ружичић | НА ПЕРОНУ

Рекао си: Идем!
И пустила сам да одеш,
јер ниси хтео да чујеш
ни једну реч због које
би пожелео да останеш.
А тринаест возова у сваком дану
ка теби оде – и до мене дође.
У њима и даље путују
двоје налик нама,
ишчекујући једно друго,
упркос разликама.
Сваки од тих полазака
мала је нада и почаст
нашим сећањима
да ће се, некад...
на перону срести
двоје – налик нама,
да ће се волети и опстати,
упркос разликама.

Милица Тасић | ДА ЗВЕЗДАМА ДАХНЕМО

У уху си одјек из даљине
Вест из туђине
Гром из невеселог неба
Чујем те
Кроз ледене кише

Једино тебе на длану
Међу прстима си разасут
Међу зраке нежно се успињеш
И топло голицаш линије
Милујеш ми руку

На раменима ми лешкариш
Промолило се сунце и
Греје ти око
Гориш у мени

У срцу си букнуо
Бијеш кроз дамаре
У уснулом телу
Покрећеш ме

Низ бутине ми клизиш
Ногом до пете
Узаврело ме тражиш
Осећам те

У главу се вратиш
Да мисли ми узбуркаш
И свешћу мојом поиграш се
Будна сањам
Додирујем те

Космос се врти
Око наших глава
Рој у кошници снова

Тражимо знакове
Усред лудог
Непознатог нам пута
Да љубави махнемо и
Звездама тихо
Да дахнемо

Сања Веселиновић | ПРЕПЛЕТИ

Знам реку
по којој сваког дана лије сунце
сунце које суши сузе
искапале из влакана свемира
у трену
кад сам зеницу твога ока љубила
додиром преплета чежње и слатког бола
облак нечујно промиче преко
мог погледа и гледа у реци уроне
мојих рађања и умирања

то је моја река по чијој ширини
опружена ходим и претурам преко главе
године пре тебе
то је моја река
познајем
сваки трен са тобом преживљен
већ некад изван себе
кад сједине се
маште са
присутством твог духа у себи

спокојно
река
може
да ме врати
натрулој
земљи
печат да утиснем својим
телом
срећна и сита
задовољена
вековна глад
за тобом растврала је нити
свемира у мом оку
то је моја река
шта ћеш ти
у њој

(Не)везане мисли | Ненад Живковић

Нема већег подрума од људске душе; шта ту свашта може да се нађе...

Само је проблем што многи немају подрум...

Никад ништа не купујте од пријатеља.

Очекује да му платите дупло, да га изведете на вечеру, да му понудите преноћиште...

Ако га, којим случајем, не понудите цигаретом, рећи ће:

– А толико сам га задужио...

Једино што ми моје богато животно искуство казује јесте да живим у дубоком незнању.

Свако ко тврди да је из личног искуства нешто научио – обичан је хвалисавац.

Кад боље размислим, искуство ми говори...

У сваком дрвету скрива се скулптура – треба само уклонити сувишне делове;

на сваком листу папира скрива се слика – треба је само осенчити;

онда се појаве неко ко не зна ни шта је дрво ни шта је папир, и каже: „Ја сам звезда, мене сви гледају...“

Видиш синко:

Што је спољашњост скупља то је унутрашњост јефтинија.

Ма дај, матори:

Или научи да крадеш или пусти поштене лопове на миру!

Како су данашња деца неувиђавна...

Већ сутра прексутра ће бити прошлост...

А ја још ни јучерашње новине нисам прочитао.

Како је добро да се у новинама штампају само наслови...

Сиромашни имају безброј снова.

Неки се остваре, неки – не.

Богати имају само један сан:

Да се што пре отарасе свог богатства.

Полако, сине мајчин. Не жури са запошљавањем. Тек ти је 50 година. Сад и да се запослиш, која вајда? Кад одеш у пензију – нарадићеш се. Има времена. У пензији ће ти посао бити занимација, капне и која парица...

Када бисте највећем сиромашу дали све што имате, он би и даље кукао да је гладан, а ви бисте и даље оплакивали његову судбину.

Највећа заблуда је да је гладан свако ко много прди и да је сит свако ко много подригује.

Нико ми не поставља тако глупа питања као паметни људи.

Са глупердама је лако: Отерам их у пизду материну и терам даље.

Али где да отерам паметне људе? Па они су из пизде материне и дошли!

Ако у старости нисмо сачували бар мало младалачког духа – цабе смо старили.

Није важно како смо ми потрошили живот, већ како је живот потрошио нас.

То обично касно схватимо.

Мушкарци производе ратове; мушкарци праве глупости; мушкарци прљају свет; мушкарци кваре човечанство; мушкарци много лажу; мушкарци пљачкају; мушкарци псују, пију и туку се; мушкарци су покварени; мушкарци чине страшне злочине...

И за све то постоји само један разлог:

ЖЕНА!

Афоризми се не пишу – они су свуда око нас.

Друга је ствар што ми нисмо увек духом присутни.

Еј, колико је афоризама прошло поред мене док сам ово написао.

Док су жене штрикале а мушкарци ратовали – човечанство је било савршено.

Сад, кад је обрнуто, мушкарци иду поцепани а жене иду без гаћа.

Не знам какве то везе има, али кажу да је све на овом свету повезано.

Време пред смрт је оно време кад имамо највише тога да кажемо – али немамо кад.

Пустиња у нама није била патња – већ пешчани сат.

Кад почнемо да се осврћемо за том пустињом, тек тада схватимо – песак у сату је исцурео.

Уклеши ове своје мудролије у камену.
Да и после хиљаду година људи могу да кажу:
„Одувек је било будала“!

Кад наиђем на рецепт за лек за све болести треба ми:
– 2 минута да га прочитам;
– 2 сата да сакупим све састојке;
– 2 недеље да га припремим;
– 2 месеца да га користим;
и најзад:
– 2 године да схватим колика сам био будала.

О ПИСЦУ

Ненад Живковић

Рођен је 19. новембра 1963. године у Великом Градишту.

До сада је објавио три романа: *Холограм*, *Спирала* и *Гроф Безљудов*, збирку песама *Фатаморгана*, збирку прича *Тотално безвезне приче*, као и једну коауторску збирку песама у корист изградње авалског торња *Хало, Авала!*

Радови су му објављивани у *Књижевним новинама*, и часописима *Свитац*, *Књижевна реч*, *Књижевне вертикале*, *Аванград*, а заступљен је у више антологија кратких прича и песама, као што су *Лексикон савремених српских писаца* (2012), *Рудничка врела* (2008), *Зборник Најкраће приче* у више наврата. Песме су му преведене на енглески, пољски и италијански језик.

Преминуо је у Београду 16. марта 2017. године.

Афоризми | Александар Чотрић

- * Кад нас Запад убаци у машину, Србија се скупља и по дужини и по ширини.
- * Потребна је много ближа сарадња Србије са НАТО. Зато смо и опкољени.
- * Ништа не сме да баца сенку на наше тумарање по мраку.
- * Споменике дижу једнима, па их после руше, да би дизали споменике другима. Све се мења, сем камења.
- * Откад му се пробудила савест, не може да спава.
- * Ми смо део ширих европских интеграција, због којих се наша територија сужава.
- * Србија је у последњим ратовима била на погрешној страни, јер није била на својој страни.
- * На путу ка Европи, нисмо залутали само ми, већ и наш циљ.
- * Битно је знање, а не оцена. Важно је знати где може да се купи диплома.
- * Враћамо се коренима. Глава нам је на пању.
- * Запад је повећао инвестиције у Србију. Највише улаже у невладине организације.

- * Црква није старомодна институција. Напротив, владике прве набављају најновије моделе лускузних аутомобила.
- * У демократији полиција ради за грађане. У диктатури грађани раде за полицију.
- * Говорите о надређенима само оно што желе да чују. Њима ће тако бити лепше, а вама ће бити боље.
- * Цитирам себе. Нека виде колико сам паметан.
- * Њихови политички апетити су задовољени. Докопали су се скупштинског ресторана.
- * Владајућа партија и изборна комисија поручују: Уједињени можемо све!
- * Трнов венац се после смрти претвара у ореол.
- * Полиција снима протесте опозиције. Код нас опозиција и служи за сликање.
- * Посланици могу да утичу на вођење политике, колико и метеоролози на време.
- * Да би некога упознао, дај му власт. А да ли постоји и неки други начин да упознамо хуље?!
- * Некад: Драг ми је Платон, али ми је истина дража. Данас: Драга ми је истина, али ми је плата дража.
- * Вођа не може све да држи у глави, али се труди да све држи у рукама.

- * Живимо у екстремном потрашачком друштву. Целу плату потрошимо за три дана.
- * Написао је књигу. И сад има написмено да је неписмен.
- * Нема правде за све, јер су ограничени затворски капацитети.
- * Марко је у руци држао буздован. А сада буздовани држе у руци и Марка, и Јанка, и Жику, и Мику...
- * Велика Британија не жели Србију у Европској унији. Али и даље има оних који тврде да нас Британци не воле.
- * Боље нам је што живимо у мраку. Много тога не морамо да гледамо.
- * На почетку беше реч. Ми смо још на почетку, јер никако да пређемо с речи на дела.
- * Највиђеније људе не желимо очима да видимо.
- * Ако не будете понављали за њима као папагаји, летеће перје!
- * Правда из објективних разлога не може да погледа истини у очи.
- * Запошљавање је као вођење љубави с проститутком. Мораш прво да платиш, да би нешто радио.
- * Новац квари човека. Беспарица још више.
- * Ако би свако добијао према заслуги, затвори би били препуни.

О АФОРИСТИЧАРУ

Александар Чотрић

Рођен је 25. септембра 1966. године у Лозници, у Србији.

Од 1984. године објављује афоризме и приче у новинама и часописима.

Објавио је књиге афоризама *Даћемо ми вама демократију, Пета колона, Недозвољене мисли, Кратки резови, Гола истина, Померање памети и Тешке мисли* (сатирични афоризми); *Играње главом* (афоризми о спорту); *Својеглава књига, Дечја посла, О љубави с љубављу* и *Књига против брига* (афоризми за децу); *Добре вибрације* (афоризми о женама и мушкарцима); књиге сатиричних прича *Обележене приче, Приче пред буђење, Причињавање* и *Друге приче* и књигу прича за децу *Озбиљно смешна књига*.

Књиге афоризама и прича објављене су му у Румунији, Македонији, Словенији, Пољској, Мађарској и Бугарској.

Приредио је антологију српског афоризма за децу *Раздељак*, зборник афоризама о спорту *Дриблинг духа*, *Антологију савременог стваралаштва за децу српских писаца у расејању*, зборник српског хумора и сатире у региону и дијаспори *Смех није грех* и Антологију савременог руског афоризма *Велико у малом*.

Заступљен је у антологијама које су објављене у САД, Русији, Немачкој, Шпанији, Италији, Аустрији, Бугарској, Македонији, Пољској, Румунији, Словенији, Шведској и другим државама.

Александар Чотрић добитник је, између осталог, и признања: *Златна кацига, Радоје Домановић, Владимир*

Булатовић Виб, Јован Хаџи-Костић, Драгиша Кашиковић, Стеван Сремац, Ђорђе Фишер, Златна значка, Златни бечуг, Витезово пролеће и Доситејево перо (награда ученика београдских школа). Лауреат је и књижевних признања у Бугарској, Румунији, Македонији, Црној Гори, БиХ и Либану.

Приче и афоризми Александра Чотрића превођени су на енглески, пољски, немачки, француски, словеначки, мађарски, румунски, шпански, македонски, руски, белоруски, албански, словачки, чешки, шведски, грчки, бугарски, русински, италијански, португалски, јерменски, каталонски, баскијски, турски и арапски језик.

Чотрић је члан Удружења књижевника Србије, Београдског афористичарског круга и Московског клуба афористике.

Живи и ради у Београду.

Младен Ољача – Карикатура Александра Чотрића

Критика

Пише: Сања Живковић

БЛИСТЕР | ДЕЈАНА САВИЋ

Збирка кратких прича *Блистер* ауторке Дејане Савић представља специфично продирање у најтананије сфере људских душа. Савићева наизглед свакодневне односе посматра у баналним ситуацијама кроз призму дубоке егзистенцијалне упитаности. У намери да речено потврдимо, ваљало би покушати рашчивијати дело којим се на малом броју страна казује много.

На почетку, треба рећи да се ауторка поиграва са много тога, али оно од чега треба поћи јесу наслови појединачних прича. У највећем броју они се састоје од једне лексеме, која је кључна реч за дату причу. Семантички посматрано то су лексеме високе фреквентности, које користимо или чујемо више пута дневно, са изузетком речи *блистер*. Поменути изузетак уједно је и разлог због којег се ауторка вероватно и одлучила да њу искористи за наслов како прве приче, тако и збирке. Оваквим поступком долази се до тога да читалац наилази на дело неубичајеног наслова, што има за циљ или да у њему пробуди изразиту радозланост или да га одбије. Што се тиче уобичајених насловних лексема оне су ту да укажу да и оно што нам делује једноставно у својој бити крије сложеност које нисмо свесни. Такође, стиче се утисак да су лексеме попут *кафе*, *пљескавице*, *врата* иницијалне каписле

за велика душевна трвења. Интересантно је и то да је Савићева почела збирку причом *Блистер* која прати човека са проблемом у браку, чије једино уточиште су таблете за смирење, а завршава причом *Вучје срце*, која је само наизглед прича о животињама, а заправо је алегорија о променљивости људске судбине и паду који се може догодити било коме. Тако долазимо до оне хамлетовске мисли да су у смрти сви једнаки без обзира на друштвени положај.

Треба рећи да се у основи свих прича налази јунак са проблемом, који је резултат његове психичке лабилности, која даље може бити видљива и јасно подцртана или прикривена толико да ју је тешко назрети. Такође, затичемо га у тренутку, који као да је отргнут од живота, залеђен, са тек онолико информација колико је довољно да читалац буде заинтригиран, а неретко и збуњен, изазван да трага. Тако у причи *Лешник* имамо три тренутка кључна за јунака. У првом, наизглед случајно, среће девојку необичног изгледа, у другом улази у сексулани однос са девојком сумњивог морала, која се убија, што му саопштава она у коју је истински заљубљен, док у трећем захваљујући поигравању са именима нисмо сиурни да ли је јунак упао у халуцинације или је започео нови живот. Оба сценарија су могућа и читаоцу се даје да сам заврши причу. Такође, у причи *Раскрсница* затичемо јунакињу Јану у тешком психичком стању након саобраћајне несреће у којој је остала инвалид, затим ретроспективно *одлазимо* у време пре несреће када јој је једина брига била да ли је научила градиво, да бисмо се на крају нашли пред загонетком да ли је у последњем сегменту дат сусрет две Јане које су заправо иста особа у две животне позиције.

Значењски гледано све приче можемо поделити по неколиким критеријумима. Тако постоје оне у којима је централна личност мушкарац и оне у којима је централна личност жена. Иако делује банално, ова подела указује на то да се Савићева бавила проблематиком оба пола подједнако са изузетном способношћу да проникне у душу и једних и

других. Такође, дистинкцију можемо извршити на основу убацивања елемената фантастике. Наиме, један број прича је апсолутно реалан, други је на граници реалности и фантастике (*Извор*), док трећи улази у домен иреалног (*Спирала*). Оно што је посебно интересантно јесте да се код друге и треће групе пројављује сан, као средство које треба да збуну читаоца у његовој одлуци да ли се нешто збило или не. Треба рећи и да ауторка вешто оставља простор да се приче из друге и треће групе схвате као алегорије. Последња, али не мање значајна подела јесте на основу времена датог у причама. Тако постоје оне у којима је дат један тренутак, тј. неколико сати из живота одређеног јунака и оне у којима су дата један или два прошла времена и оно у којем се радња дешава.

На крају треба рећи да смо овим освртом урадили слично што и ауторка збирке којом смо се бавили, тј. отворили смо само неке аспекте њеног књижевног поступка, док је много тога остављено читаоцима да сами открију. Збирка *Блистер* никако се не сме посматрати само као још једно у низу награђених дела, с обзиром на то да је за њега ауторка добила награду *Ђура Ђуканов*, већ као освежење на нашој књижевној сцени, које завређује пажњу, како читалаца тако и критике.

Осврт | Софија Ивановић

РОМЕО И ЈУЛИЈА КАО ТРАГИЧНИ ЉУБАВНИЦИ

На Шекспира се често гледа као на самониклог и усамљеног великана коме ништа не претходи и који не припада ниједној одређеној епохи. Упркос својој универзалности, његова уметност је дубоко традиционална и везана за своје време. За потпуније и боље схватање је потребно познавати њене корене у претходном драмском развоју и у савременој стварности. Многи Шекспирови стихови су усахли и казују нам мање него раније зато што је смисао који су некад имали нестао, идеје које су ти стихови изражавали су се повукле из модерне свести, а историјске околности на које су се односили су давно заборављене. Средњовековно учење о утврђеном и непроменљивом друштвеном поретку су наследили Шекспир и његови савременици. То је био део општег традиционалног система мишљења које је засновано на начелима аналогичности, узајамне зависности и устаљене хијерархије. Услед наглих друштвених и економских промена, у 16. веку, веровање у јасну поделу друштвених сталежа је преузето. (Костић: 1983)

Текст Шекспирових драма је интензиван и метафоричан. Аутор неуморно и успешно креира крупне кадрове који изгледају као филм кад се нижу један за другим. (Кот: 1963) Интензивност и метафоричност језика дају дубину и тежину његовим делима, а ово се посебно опажа у *Ромеоу и Јулији*. *Ромео и Јулија* подсећају на филм управо због низа кадрова који се смењују. Иако не гледамо филм, јасно можемо замислити све што прочитамо. Ово потврђује Јан Котово запажање да је Шекспир истинитији од живота. (Кот: 1963)

Ромео и Јулија је дело које се није очекивало од Шекспира и донело је са собом бројне промене. Пре свега,

политички свет Римског царства замењен је породичним светом ренесансне Италије. Затим, јавно-реторски стил је замењен присно-лирским, а мотиве мржње и освете су заменили мотиви љубави и помирења. Сензационалне окружности су уступиле место дубоко преживљеним осећајним кризама. (Костић: 1994)

Текст ове трагедије је први пут објављен у кварту издању из 1597. године. Овај текст је састављен по сећању, али је сразмерно добар. Друго издање је објављено две године касније, вероватно са циљем да се поправи утисак који су читаоци стекли читајући прво издање. Друго издање је дуже за око 700 стихова и претпоставља се да је поред првог издања коришћен и Шекспиров рукопис. Драма је била популарна међу читаоцима, па су објављена још три издања. (Костић: 1994) Може се са сигурношћу рећи да је трагедија писана 1596. године. Као доња граница се узима 1593. година због неких делова које је Шекспир преузео из дела објављених те године. Ипак, за годину настанка се узима 1596. година. Ова година је усвојена због стилских одлика дела. Заправо, у то време је Шекспир писао изразито лирском компонентом. (Костић: 1994)

Прича о трагичној судбини двоје младих љубавника је од раних времена позната светској књижевности. За Шекспирову обраду ове приче, значајну улогу има новела Матеа Бандела. Много значајнија је стихована верзија Артура Брука *Трагична прича о Ромеу и Ђулијети*. Ова верзија је Шекспиру послужила као извор за своју обраду. Шекспир је из Брукове новеле преузео неке појединости које су додате француској верзији. Сажео је заплет радње и свео га на неколико дана. Ликови који су код Брука само поменути, код Шекспира су развијени и имају важну улогу у заплету. Смрт младих љубавника није само последица деловања сила судбине, тј. сила које су ван њихове власти и одговорности, већ и неслоге њихових породица и немира у граду. (Костић: 1994)

Догађа се да Шекспир извргне руглу страст, али код њега љубав никад није грешна. Ромео и Јулија су симбол чистоте и невиности. Ни отац Лаврентије се, у име морала, не противи њиховој љубави. Схвата да су на страни морала и да њихова љубав треба да се успротиви клановима и мржњи која разара град. Лаврентијева жеља ће бити испуњена тек после смрти Ромеоа и Јулије који се жртвују мислећи да је ово друго мртво. (Аврил: 2013)

Све до велике прекретнице, до Тибалтове и Меркуцијеве смрти, ово дело је више лирска комедија него трагедија. Трагичан ток радње почиње у трећем чину. Судбина убрзава ток радње све немилосрднијим догађајима да би на крају довела до смрти младих љубавника. (Костић: 1994) Трагедију можемо поделити на пет фаза:

1. говори се о општој љубави,
2. прати се развој љубави Ромеоа и Јулије и њихов договор о венчању,
3. испуњење љубави и велики преокрет,
4. привидна Јулијина смрт,
5. стварна смрт Ромеоа и Јулије.

Прва сцена првог чина представља узрок немогућој љубави Ромеоа и Јулије. Свађа која је избила, изазвала је тучу која је прерасла у крвну освету, тачније свађа је била повод за покретање крвне освете између породица Капулет и Монтеки. Разлог крвне освете која је постала традиција је давно заборављен. Морала се пролити нечија крв како би традиција била испоштована. Нико није могао ни да наслути колика ће бити цена проливане крви. (Костић:1994)

Шекспир има могућност избора кад говори о страсти и љубави. Може да бира иронију и бурлеску из *Сна летње ноћи*, или трагични лиризам *Ромео и Јулије*. Он никад не упада у срцепарајућу романсу иако допушта себи да весело руши витешку традицију у *Сну летње ноћи*. Ромео и Јулија ће се волети без обзира на правила која FIN AMOR намеће. (Аврил: 2013) Кад смо код рушења традиције, треба истаћи

повезаност са трубадурима. Најпре се уочава трубадурско одбацавање устаљене етичке и друштвене норме, као и то да је сва пажња усмерена на специфичну љубав. Пратећи животе Ромеа и Јулије, потврђује се да љубав има моћ да у љубавнику изазове врлину и отменост, потврђује се да је љубав пут уздизања духа. Ако обратимо пажњу на тон трагедије, уочићемо да је реч о трубадурској мелодији из 12. века. Трубадурске мелодије из 12. века пре свега певају о кобној љубави с несрећним крајем, о смртоносној љубави која је лепша што је фаталнија и несрећнија. (Арсенијевић-Митрић: 2017)

Фаталност је присутна од самог почетка, а прве знаке фаталности уочавамо када хор најављује оно што ће тек доћи:

Љубав двоје младих у злокобном знаку,

.....

Живеће два часа на скученој бини.

(Виљем Шекспир, Ромео и Јулија, II, 2)

Ова фаталност није последица моћи љубавног напитка. Препреку њиховој љубави представљају немири у граду у којима се два супарничка клана сукобљавају и међусобно убијају. Судбина ово двоје младих је одређена рођењем и није наклоњена њиховој љубави.

Туча резултира смрћу једног Капулета и чини Ромеа убицом. Сплет околности га заувек одваја од Јулије, али га не спречава да је и даље воли. Кад бива увучен у тучу против своје воље, Ромео узвикује: (Аврил: 2013)

Судба се са мном спрда!

(Виљем Шекспир, Ромео и Јулија, III, 1)

Јулија Кристева поставља питање да ли љубав Ромеа и Јулије представља покушај помирења породица. Њих двоје нису придавали значаја мржњи међу породицама, нису били уплетени у тај ланац мржње. Било је очекивано да се и они мрзе, али су љубављу надјачали мржњу. Њихова љубав еј била високо изнад приземне, примитивне и безразложне мржње. Живели су за кратке тренутке уживања у љубави и бежали у

свет који су сами створили. Својом љубављу су изазивали закон, приближили се лудилу и спремни су на злочин. Љубав никако не може бити злочин, али свако одступање од правила друштва се сматра злочином. Они су сами себе *казнили* смрћу. (Кристева: 2011) Љубав Ромеа и Јулије је љубав на први поглед. Та љубав се није могла очекивати од Ромеа јер је веровао да воли Розалину. На балу код Монтекијевих се дешава преокрет. Видевши Јулију, Розалина постаје само бледа сенка. Сусрет погледа Ромеа и Јулије је био први корак њихове љубави која се продубљује и кулминира смрћу. Јулијин отац им даје довољно времена да се заљубе једно у друго не отеравши Ромеа са бала. Нема никаквог љубавног напитка, постоје само двоје младих који су се препознали, а да се нису познавали. (Кристева: 2011)

У љубави Ромеа и Јулије се уочавају фазе петраркистичког романа и Петраркини кодекси љубави. Прва фаза је њихово упознавање на балу. За ово упознавање се везује Ромеово заљубљивање на први поглед, што је Петраркин кодекс љубави. Ромеова неизмерна патња због препрека у остваривања љубави је такође петраркистичка.

Шекспир у овој драми показује нову вештину у грађењу карактера. Кад приказује своје љубавнике, примењује нов поступак. Ромео и Јулија нису статични, већ се развијају и мењају под утицајем својих преживљавања и спољних околности. Шекспир полази од ниског нивоа зрелости својих љубавника. Нешто више о Ромеу сазнајемо од Бенволија који га представља као адолесцента који је занет љубављу према Розалини. Ромеов говор потврђује да је та љубав површна као и његова осећања. Од овог тренутка се прати Ромеово сазревање које прате надахнути лирски изливи осећања при сусрету са Јулијом. Потврда његовог сазревања је и то што се удаљава од Бенволијевог и Меркуцијевог лудирања. Сазревање је још изразитије код Јулије. (Костић: 1994) Она не крије своју љубав:

*Тако би и Ромео,
И да се не зове Ромео,
Задржао исто мило савршенство
И без тог назива. Ромео, баци га!
Па за то име што није ни делић твој
Узми ме целу!*
(Виљем Шекспир, Ромео и Јулија, II, 2)

Нема више љубави из далека код Шекспира. Нема ни госпоиног недореченог воли ме, не воли ме нећкања. Ово је Јулија која још нема ни четрнаест година и која ће, и поред срамежљивости и румених образа, више због узбуђења него због стида, постати супруга и драгана своје младом љубавнику. (Аврил: 2013; 162)

Тиме што полази од ниског нивоа зрелости, Шекспир жели да покаже како права љубав чини да човек сазрева и развија своја осећања и учини их дубљим. Сазревање је видљивије код Јулије јер је она још девојчица и њено размишљање је још увек дечије. На мајчино питање о удаји одговара да је удаја за њу част о којој не сања. Касније, кад искуси први љубавни занос, каже како би волела да држи Ромеа уз себе као дете које држи везану птицу којом се игра. Ова изјава долази из ње као девојчице још несвесне дубине својих осећања. Наглашавањем њене незрелости се појачава моћ деловања љубави и приказује се како љубав од незрелог детета ствара зрело биће које је спремно да воли и буде вољено. Након што спознаје дубину својих осећања, Јулија бива ухваћена у ковитлац кобних околности и остаје без подршке. (Костић: 1994)

Да је лако освојити њено срце, показује још на балкону али се не каје због тога. По слободи тона и осећања, женски лик који Шекспир ствара је потпуно нов.

*Одиста, Монтеки лепи, одвише сам
Занета тобом, па би могао
Да мислиш да сам лаког држања.
Ал' веруј, племићу, бићу вернија*

*Но оне које имају више лукавства
Да буду горде.*

(Виљем Шекспир, Ромео и Јулија, II, 2)

Јулија ненамерно кокетира, показује све чиме је обдарена, даје све попут детета и препушта се љубави као жена. (Аврил: 2013) Она у смрт одлази као искусна жена која је сама у својој несрећи коју прихвата одлучно и храбро. (Костић: 1994)

Мотив љубави је средиште драме, и не само драме, већ постаје средиште Ромеовог и Јулијиног живота. Ова трагедија описује први искрен љубавни занос двоје младих љубавника којима се, наизглед, живот смеши. Еротски мотив се манифестује на различите начине: скаредни, хумористично-цинични, књишко-извештачени. Сви ови начини потврђују однос Ромеа и Јулије као савршеног склада духовног и телесног. Након глорификовања идеалног вида љубави, настаје трагична тишина. Ромео и Јулија су усамљени прогнаници у свом свету и у томе је део њихове несрећне судбине, због тога и настаје тишина. Ромео је и физички прогнан, а Јулија је духовно потпуно изолована. Прво је напушта Ромео, затим је отац одбацује, мајка не жели да има икакве везе са њом. На крају, она се удаљава од дадиље јер је схватила да је нико од ближњих не разуме. Схватила је да они не разумеју њену љубав према Ромеу и да им је битнија њена удаја за Париса него њена срећа. (Костић: 1994) Карактеристика ове драме је лирски сјај. Драма обилује изванредним изливима љубавне поезије, а најважније сцене су разговори младих љубавника. (Костић: 1994)

Цветан Тодоров каже да је могућност замене личности у љубави или лака, или тешка, или немогућа. У случају Ромеа и Јулије, замена је немогућа и то објашњава личну сферу односа у којој је немогуће заменити особу за коју смо везани и коју волимо. Љубав се одликује немогућношћу сваке замене. Ову констатацију потврђује слика мртвих тела Ромеа и Јулије. Они судоказ да права и дубока љубав не зна за могућност

замене. Они су препознали једно у другом различитост од остатка света, њих двоје су од првог сусрета знали да неће моћи једно без другог, да ће их на овом свету само смрт раставити. Али, смрт представља само тренутну раздвојеност јер ће умрети заједно и остварити своју љубав на месту где нема никакве препреке за њу. Волеће без страха да ће неко покушати да их раздвоји и забрани њихову љубав. (Тодоров: 2003) Оно што љубав чини посебном јесте немогућност замене вољене особе. Осећање универзалне љубави Хришћанска традиција велича како агапе. Агапе је Хришћанска љубав и не може се замислити без љубави према Богу. Ромео и Јулија су пример овакве љубави јер је њихова љубав духовна, долази из дубине срца. Они теже духовном спајању, а не физичком. (Тодоров: 2003) Веселин Костић за душу каже: *Душа је бесмртна и покреће тело не додирујући ни један његов део.* (Костић: 1994; 61) Управо ова реченица најбоље описује љубав Ромеоа и Јулије.

Љубав долази од Бога и Њему се враћа. Њих двоје су узвратили љубав љубављу. Како би своју љубав учинили нераскидивом, венчавају се у цркви. За сведока имају само Бога и оца Лаврентија који их венчава. Црква нуди уточиште њима и њиховој љубави. Њихова љубав сада постаје вечна и нико је не може уништити јер оно чему је Бог сведок, само Он може уништити. (Тодоров: 2003) Ако пажљиво пратимо развој љубави младих љубавника, уочићемо да она у једном тренутку представља ерос – жудњу, али не телесну жудњу, а у другом представља пхилију – радост због љубави. Тренуци пхилије су ретки, а један од њих је венчање. Ерос се јавља кад су раздвојени, а пхилија почиње њиховим спајањем. (Тодоров: 2003)

Кроз драму се уочава спремност на жртву због љубави. Јулија ће пристати на привремену и привидну смрт како се не би удала за Париса. У тренутку када је износе из куће, свадбена поворка постаје погребна. Овај моменат је карактеристичан за народну поезију.

До Ромеа не стиже писмо у коме га обавештавају да је Јулијина смрт привидна, да није стварно умрла. Он одмах купује отров и одлази на њен гроб, испија отров и умире, а Јулија се буди. Видевши свог драгог мртвог, узима његов нож и убија се. Овим чином, Јулија подсећа на грлицу која је вечно верна свом изабранику. Јулија у смрти види спас и једини начин да не погази своју верност и љубав коју осећа према Ромеу. Овде се смрт може посматрати као заштитник њихове љубави. Смрт сада мења боју, од црне, за њих двоје, постаје бела. Њихову невину и неправедно забрањену љубав само смрт штити и чини је вечном. Ромео и Јулија постају идеал љубави због своје борбе за љубав и њихова жртва зааслужује да је велича великан као што је Шекспир. Прича о љубави ово двоје младих заљубљеника у љубав доказује да живот без љубави и није живот. Јулија је могла да се уда за Париса ког не воли, али није желела живот и брак без љубави. Није одустала од човека ког је изабрала за животног сапутника, одлучно и храбро се супротставила вољи родитеља, а све то по цену живота за који није марила без Ромеа. (Тодоров: 2003)

Кад говоримо о заједничком простору Ромеа и Јулије, мрачна јама се јавља као једини простор у коме је њихово заједништво стварно. Ноћ је њихово време јер они као љубавници ноћи остају усамљеници. Љубав наших усамљеника је најлепши љубавни сан на Западу. Идила љубави, коју су изградили, прекинута је наизглед безосећајном смрћу. Њихова смрт не само да није безосећајна, него је пуна страсти и одлика је ероса – бескрајне жеље. Они су желели да споје две врсте љубави: Љубав као агапе и телесну љубав. Били су на корак до остварења, али ипак су остварили љубав као агапе. (Кристева: 2011)

Ромео и Јулија није прича о страсти, већ о љубави. Њих двоје су могли да се воле да су имали времена, да их локалне мржње нису присиле на очајање. Они одлазе у смрт исто онако како су се предали љубави. Никада гробница није толико личила на брачну постељу. Изгледа да је њихова смрт

била неопходна да омогући помирење њихових породица и читавог града. Тај негдашњи мир је поново постигнут приношењем невољних жртава, живота Ромеа и Јулије. (Аврил: 2013) Њихова љубав је постала вечна тако што је записана и они остају да живе у срцима читалаца који разумеју њихову љубав.

ЛИТЕРАТУРА

1. Арсенијевић-Митрић 2017: Јелена Арсенијевић-Митрић, презентација *Наслеђе трубадура у поезији Дантеа и Петрарке*
2. Аврил 2013: Никол Аврил, *Ромео и Јулија, у Речник љубавне страсти*, Службени гласник: Београд
3. Костић 1983: Веселин Костић, *Шекспиров живот и свет*, Научна књига: Београд
4. Костић 1994: Веселин Костић, *Стваралаштво Виљема Шекспира II*, СКЗ
5. Кот 1963: Јан Кот, *Шекспир наш савременик*, СКЗ: Београд
6. Кристева 2011: Јулија Кристева, *Ромео и Јулија: пар љубави – мржње у Љубавне повести*, ИКЗС: Нови Сад
7. Тодоров 2003: Цветан Тодоров, *Путеви љубави у Несавршени врт*, Геопоетика: Београд

О СПИСАТЕЉИЦИ

Софија Ивановић

Рођена је 29. октобра 1996. године у Крагујевцу.

Студент је Филолошког факултета у Крагујевцу, одсек за Филологију. Пише поезију и есеје. Има објављене две збирке песама, *Моћ љубави* и *Валцер срца*.

Живи у Крагујевцу.

Четири песме | Бранкица Вељковић

ЧЕЖЊА

Мислила сам да ће проћи
Као случајни пролазник
У сузно јутро...
И да ме неће ни погледати
Ни додирнути.
Једноставно ће ме заобићи
Као бару посред пута.
Али она не пролази тако.
Она има црвени кишобран
Од кога на длановима
Остају црвени вулкани.
А кад се ти дланови
Залепе за срце
Не можеш их више померити.

МОГУ

Могу написати једну огромну песму
И у њу ставити све речи које сам задржала
И све осмехе којима сам те чекала
И све додире које сам ти ускратила
И све жеље којима сам те желела
И све стазе које су нас водиле
И све лажи којима си ме хранио.
Могу написати једну огромну песму
Препуну туге коју си оставио.
Људи при одласку забораве

Кошуљу, омиљени џемпер, сако,
А ти си заборавио тугу
Која је сада потпуно моја.
Могу написати једну огромну песму
Са свим нашим данима
Са тобом како ме чешљаш
Са тобом како ме кришом додирујеш
Са тобом како ме изазиваш
Па одеш и оставиш ме
Некако чудно начету...
Али та моја песма
Не би била лепа за читање
И нећу је написати.
Довољно ће бити
Само је започети
Баш онако како си ти мене започео
И оставио недовршену...

НЕ МОРАЈУ

Не морају моје ноге дотаћи ту воду
Не морају моје очи гледати у те облаке
Ни моје руке дотаћи даљину
Али када дође крај
Изаћи ће на видело
Све даљине, воде и облаци
Које сам нехотице сакрила
У своју душу...

ОНИ

Сада су они другачији.
Зову те на улици
Препознају те
Хоће да тај случајни сусрет
Испуне поново собом...
Да ти испричају све о себи
Да те убеди да им је добро
Да те натерају да поверујеш
И поново их сместиш
У своју близину...
Јер више ниси клинка
Јер више не жудиш за пажњом
Јер ти више није стало
Јер су некадашње девојчице
Тако проклето привлачне
Када их прерасту...
Али нема везе
Ти имаш свој осмех
Иза којег су твоје
Сигурне мисли.
Ти сада добро знаш ко си
И само чекаш да они
Оду даље
Што даље од тебе
Јер више не жудиш
Јер више ниси клинка.

О ПЕСНИКИЊИ

Бранкица Велковић (рођ. Витановић)

Рођена је 1974. године у Нишу, професор српског језика и књижевности. Објавила је збирку песама *Пулољак трешње у срцу*.

Живи и ради у Нишу.

Љубинка Цуца Сокић – *Аутопортрет*

Небеским платном | Невена Милосављевић

ФАРИСЕЈ

Небеским платном ноћас Фарисеј плови
У мутној, набујалој савести
Огрнут сујетом, моје грехе лови.

Кроз витице од цвећа
У миомирису расцвалих
Лотоса и свећа
Он тражи моје помиловање
Од Анђела из Раја
Протераних и палих.

Па ми у умилу суде,
Срце рањаво черече и пеку
Да све моје блуде и залуде
Хируршким резом
Без крви исеку.

Да се само из њега
Задња нада слије
И самртно лице
Њоме ми умије.

ТРНОВА ЛЕСТВИЦА

Молим за још једну рану,
нек крвари,
нек прокуља на ону страну,
где Она борави.

Један степеник више,
Њој ћу бити ближе!
Као подвижник онај стари
кроз пустињске бедеме,
боса корачам,
да примим умил' твој,
ја пуштам стопало
нек крвари.
Један степеник више,
Њој ћу бити ближе!
Опомиње ме глас фатаморгане,
не клони, устај,
пре него сване!
Хеј, ти смртниче,
своју песму настави,
Не стај!
Трећу лествицу у грижи састави,
за бол и гној
– Не хај!
Један степеник више,
Њој ћеш бити ближе!
У пећини хладној не дремај,
Већ зови!
На далек пут се спремај,
где те буду одвели снови.
Један степеник више,
Њој ћеш бити ближе!
Хлеба и воде немој узети,
у строгом посту
– Одрекни се свега!
Даље ћеш, можда,
уз лестве пузати,
али решићеш се стега.
Један степеник више,
Њој ћеш бити ближе!

Један степеник више,
Њој ћу бити ближе!
Сени небесној, неухватљивој.
Док недостојна слушам
рајских птица пој
предајем чула
песми тој,
несхватљивој.
Моја стаза је ружама посута,
на главу ми ставили круну од трња,
свака кап зноја и суза просута,
од смртог бездана није ми црња.
Пођох даље,
да сени приђем
кроз каљаве раље,
у гротло сиђем.
Уз трнове лестве се успењем.
Из крвавих прстију потече мед,
моја душа вапи за спасењем,
али још није на мене ред.
Преда мном латице у венућу,
пазим, где газим, обилазим,
и ограду и празну кућу,
у душу своју силазим.
Силазим, али се верем,
што сам ниже, то сам више,
рајске цветове већма берем
и дишем гласно, а певам тише:
– Један степеник више,
Да Ти будем ближе!
Сено моја
у крви пресахла.

ДЕО ТЕБЕ

Расцвали се јорговани
Све је као оног лета
Исто небо помодрело
А дрвени шадрвани
Згуснули се у бокоре
Па све буја и све цвета.
Сунце пече као ждрело
А у срцу хладна зима
Усне ћуте у поборе
Два острва, два су света.
А грло ми гротло врело
Нема воде, лаве има.
Растаче се моја душа
Као росна детелина.
Немам нигде дома више
Где ми није душа твоја
А срце ми као перо
У свитке златна слова пише.
Не остајем у том свету
Злобна мора, камен сиви
Чекам воз за другу страну
На перону судбу плету
Ту се само јоште живи
Ту још само имаш рану.

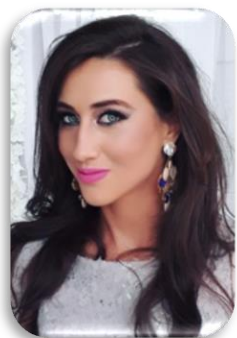

ИГРА ПРЕСТОЛА

Опколили смо сопствене мисли
У два логора
Два стецишта угаслих
Очекивања.
Седимо са две стране

Исте арене
А на попришту
Без смењивања
Слутње само
Још се као
Лавови
Са гладијаторима боре.
Отворимо наше усне
Нека нам уђе кроз поре
И меке учврсле боре
Макар трачак
Неразумевања.
Макар привид
Узајамног исмевања.
Раскрсти прсте камене
У чвор свезане
За сваки случај.
Не гаси пламене
Из груди што букте
Па врата закључај
Од тешког храста
Што за нама хукте.
И као да смо сами
На овом свету
Начини потез први
И на овом рулету
Ми
Играмо до задње
Капи крви
Игру престола,
Без мрве кајања
До задњег прага
Неиздрживог бола
И ко победи
– Нека слави пораз!

О ПЕСНИКИЊИ

Невена Милосављевић

Рођена је 1990. године у Новом Пазару. Дипломирала на Филозофском факултету, на катедри за Српску књижевност и језик у Косовској Митровици.

Бави се писањем од девете године, учествовала је на књижевним конкурсима са поетским и прозним текстовима.

Живи у Звечану на Космету.

Стојан Анчић – *На језеру*

Есеј | Кристина Павловић Рајић

ЦРЊАНСКИ О ПОЗОРИШТУ

Тема проучавања овога рада одређена је насловом: Црњански о позоришту. Кључне одреднице су: драмска свест великог заљубљеника у позориште – Црњанског, представљање разноврсних позоришта његовог времена, оцене класичне драме и барокне позорнице насупрот театру футуристичке сцене, портрети глумаца, виђење публике, режије и сличног. Театролошки ставови Црњанског расути су по разноликим жанровским текстовима његовог рада: есејима, критичким приказима, интервјуима, путописима... Када се појавио *Конак* 1958. године многи су се зачудили и запитали откуд Црњански у позоришту, не знајући да је велики уметник врата српске књижевности отворио управо – драмским делом *Маска* и да су текстови Црњанског о театру *један од најзначајнијих опуса српске позоришне критике и театрологије између два светска рата.*

Мајчино шапутање стихова и драмских текстова, наместо фантастичности бајки, опчинило је детињи свет Милоша Црњанског чаролијом позоришта, обзнанило му драмске просторе и иницирало драмску свест будућег ствараоца. Позориште је било једноставно култура живљења породице Црњански. *Мати Марина, имала је у младости своју столицу првог реда приликом гостовања позоришта у Панчеву, код Трубача, јер је њен отац био нека врста цензора.*¹ Милоша би отац и по снегу чекао пред позориштем. По повратку кући испитивао би га о позоришној представи, сећао се Црњански. То су сигурно били први спонтани прикази и оцене Милоша Црњанског о театарској уметности.

¹ Милош Црњански, Есеји II, *Сви тисци које сам читао*, интервју водио Д. Адамов, 1974. године, у Дела Милоша Црњанског, Том једанаести, Задужбина Милоша Црњанског, Београд, 1999. године, 586. стр.

Поред породице, и школа је била драмски подстицајна. Учитељ Берић, одличан познавалац књижевности и сјајан глумац, *распаљивао је неку чудну ватру у нашим младим срцима и главама*², са жаром се сећао Црњански. Иницирана љубав према књижевности и позоришној уметности биће почетак развијања драмске свести и остваривања судбине великог писца.

Своје стваралачке почетке Милош Црњански је исполио у драмском облику. Између 1906. и 1912. године написао је три драмска дела: *Гундулић*, *Проклети кнез* (оба дела изгубљена), а од треће драме писане под утицајем Ђуре Јакшића, сачуван је само монолог од осамнаест стихова који је показатељ пишчеве ране даровитости. У књижевност је закорачио 1918, како уочавамо, не случајно – драмом. Његово прво објављено књижевно дело јесте *Маска* – прва авангардна драма код нас. Драмском стваралаштву Милоша Црњанског припадају и *Конак* (1958), *Тесла* (1966) и *Јухахаха* – коју је аутор сам уништио, па данас само постоје помени о њој. Међутим, драмска остварења Милоша Црњанског за пишчева живота нису стекла тако висок реноме какав је он имао као поет и романописац.

Милош Црњански је у Лондону, у зрелим годинама свога живота похађао курс драматуршке школе. Његови театролошки огледи, расправе и прикази сведоче нам о широком театролошком образовању, одличном познаваоцу како класичне драме, тако и модерних позоришних кретања у Европи, о јасно исказаном позоришном укусу.

Као гимназијалац, Црњански је у Темишвару гледао представе Српског народног позоришта. У позоришној сезони 1913/1914. *Бургтеатра* посећује представе Шекспира и Шилера које су биле на репертоару. У време похађања Експортне академије у Ријеци, Црњански је у Позоришту у Ријеци упознао читав низ Ђулија, Ада, Марија.... Време

² Исто, 586. стр.

Црњанскијевих студија упоредне књижевности, историје и историје уметности у Београду је за српску позоришну историју најзначајнији период Црњанскијевог праћења позоришног репертоара. Од 1919. године гледа представе београдског Народног позоришта у импровизованој сали биоскопа *Касина* на Теразијама, потом у *Мањежу* и о њима нам оставља значајне позоришне критике и портрете глумаца. Тај свој литерарни рад, како је касније рекао, Црњански је тада осећао као своју националну дужност.

У својим записима, упознаје нас са Театром Јелисејских поља, руским позориштима у којима се дају стилизоване бајке, са украјинским хорovima, казивањима прозних песама Тургењева. Указује на позоришну авангарду Париза, мале сцене и гротеске, булеварска позоришта... Мања позоришта *Дес Артс* описује као чудна и смешна. Води нас у државна позоришта Париза у којима су се играли комади класичних писаца Корнеја, Расина, Молијера. Својим саговорницима, новинарима показује позориште под отвореним небом у цветном Риџнт парку у Лондону и изјављује да жали што не може да оснује једно античко позориште, које би заправо било путујуће позориште по свету.

У Лицеју, гимназији коју су држали фратри пијаристи, добио је темељно образовање о драми Софокла, Есхила, Еурипида (који му је дуго био омиљени драмски писац пре Стринберга) и структури античке позорнице. *Та љубав према античким песницима појачала се код мене у Бечу, где сам годинама пратио представе у Бургтеатру. Када се негде даје Антигона у позоришту, ја и сада идем да је гледам, и стоти пут ако могу. Нема основе која је сигурнија песничком стварању од античке поезије и драме.*³ Црњански је то непоколебљиво знао.

³ Милош Црњански, Есеји II, *Сачувао сам љубав*, разговор водио Живојин Н. Тодоровић, Лондон, 1962. године, у *Дела Милоша Црњанског*, Том једанаести, Задужбина Милоша Црњанског, Београд, 1999. године, 464. страна

Свестан нужности корелације: стваралац – дело – прималац, Црњански је увиђао да је публика важан чинилац позоришне представе, јер и реципијент учествује у даљем стварању дела, продубљујући га својим доживљајем, па се његови позоришни судови често тичу и саме публике. У тексту *Крадљивац* Црњански истиче националну свест и колективни доживљај публике чији је, он сам, део: *Јер ми смо публика која више цени душу од технике, и више верује болном погледу једном него болним гримасама.*⁴ У другој ситуацији, као гледалац истанчаног укуса, јасно ће се дистанцирати од малограђанске публике – ироничним, од неверице циничним изношењем утисака о публици која је у току извођења руског балета *пљескала одушевљено само када је балерина морала да дигне ногу.*⁵ У позоришту, где се публика полугласно свађа и где се смеју кад *Таборска* показује свој неглиже, тешко је тражити уметност.⁶ Међутим, насупрот једном таквом доживљају и утиску о публици, Црњански је ипак у њој видео најважнијег критичара: *Суд о свакој драми, и комедији, била она античка или хипермодерна, као драма феномена и кловнова, Јонеска и Бекета, доноси и треба да доноси, масе гледалаца. Реч има публика.*⁷ Свестан да позоришни репертоар зависи у великој мери од публике, критике и културног степена града, Црњански је био мишљења да на укус публике треба утицати. Српској публици уместо *париских лимунада* треба понудити драму *модерног човека*,

⁴ Милош Црњански, Есеји I, *Крадљивац*, у Дела Милоша Црњанског, Том десети, Задужбина Милоша Црњанског, Београд, 1999. године, 367. страна

⁵ Милош Црњански, Есеји I, *Руски балет*, у Дела Милоша Црњанског, Том десети, Задужбина Милоша Црњанског, Београд, 1999. године, 371. страна

⁶ Милош Црњански, Есеји I, *Крадљивац*, у Дела Милоша Црњанског, Том десети, Задужбина Милоша Црњанског, Београд, 1999. године, 366. страна

⁷ Милош Црњански, Есеји I, *О Конаку*, у Дела Милоша Црњанског, Том десети, Задужбина Милоша Црњанског, Београд, 1999. године, 415. страна

модерних душа, драму Стринбергову, Чеховљево, па можда и Бартуловићеву, Крлежину.⁸

Црњански је имао јасно виђење како на позорници треба поставити дела једног од највећих класика светске књижевности, Шекспира. Стога, треба истаћи три бриљантне критике Црњанског посвећене инсценацијама Шекспирових дела у Народном позоришту у Београду: *Краљ Лир* (1924), *Јулије Цезар* (1925) и *Укроћена горонад* (1927)⁹ У прилог изузетној оцени Гавелине режије Шекспировог комада *Укроћена горонад* иде и то што је дата барокна сцена Шекспировог времена. Црњански режисера Гавелу издваја као данас несумњиво јединог мајстора сцене код нас уједно истичући својеврсну замерку: *Једина опасност, што је уосталом, општа опасност од модерне режије је да се толико надноси над представе да ће постати лиричар, преиначиће их у своје.*¹⁰ Црњански, иако типичан авангардиста, и експлицитно и имплицитно, у српском међуратном раздобљу, био је превасходно слободоуман, промишљат, самосвестан када је реч о надирућем експресионизму, о експерименталном у позоришној уметности. *Рајнхартове масе, врло произвољно уосталом, и у Краљу Едипу одузимају моћ катарзе публици, стављајући себе између ње и Шекспира. Ватрена жуд за покретањем маса, у режији Рајнхарта извире из личних интенција, не из Шекспира.*¹¹ *Отела треба играти у млетачкој свили... прави Шекспир остаје најчистији барок.*¹²

Међу театролошким текстовима Милоша Црњанског посебно место својом упечатљивошћу, присутношћу поетског

⁸ Милош Црњански, Есеји I, *Кадљивац*, у Дела Милоша Црњанског, Том десети, Задужбина Милоша Црњанског, Београд, 1999. године, 366. страна

⁹ Петар Марјановић, *Црњански и позориште*, Прометеј – Академија уметности, Нови Сад, Купола – Београд, 1995. године, 121. страна

¹⁰ Милош Црњански, Есеји I, *Гостовање загребачког казалишта (2)*, Српски књижевни гласник, 1924. године у Дела Милоша Црњанског, Том десети, Задужбина Милоша Црњанског, Београд, 1999. године, 387. страна

¹¹ Милош Црњански, Есеји I, *Јулије Цезар*, у Дела Милоша Црњанског, Том десети, Задужбина Милоша Црњанског, Београд, 1999. године, 398. страна

¹² Исто, 399. страна

духа који нас обавија, заузимају портрети глумаца. Поетски упечатљивог израза, понекад и баладичног тона у портретима глумаца: Пере Добриновића, Милке Марковићке, гђе Михичићки, Црњански осликава таленат који има способност да на позорници у једној вечери *реша сва питања драме* или *отвори сто нових питања драме*.¹³ Сенка пролазности живота обавија биће драмске хероине, великог глумца, јасно га издвајајући погледом великог поштоваоца. У свом сећању, Црњански пред нама оживљава *глас увек пун драме која је вечна*...¹⁴

Бисерно место глумачког талента јесте извођење Добрице Милутиновића у улогама Краља Лира и Марка Антонија. *...Тај старац био је величанствен. Видео сам седам Лирова по разним градовима Европе, али овакве очи никад*...¹⁵

Дајући кратак преглед историјског почетка српског националног позоришта, посебно истиче значај Пречанског театра који је одиграо не мању улогу од српске књиге, па и цркве.¹⁶

Критички је указивао на слабости и лоше стране домаћег театра: *О кад би место да се штапају у Карловој тетки наши љубитељи сцене почели да играју пантомиме под овим руским утицајем*.¹⁷ Међутим, у години 1924, писао је повољне приказе о три драмска дела: *Даћа* Ранка Младеновића, *Кајање* Александра Илића, *Гогољева смрт* Улдерика Донадија, иако њихову вредност потоње време није потврдило. Иако свестан недостатака домаће драматургије, Црњански се експлицитно залагао да први постулат сваком

¹³ Милош Црњански, Есеји I, *Комедија (Поштованој гђи Михичићки)*, у Дела Милоша Црњанског, Том десети, Задужбина Милоша Црњанског, Београд, 1999. године, 364. страна

¹⁴ Милош Црњански, Есеји I, *Милка Марковићка*, 1919. год, у Дела Милоша Црњанског, Том десети, Задужбина Милоша Црњанског, Београд, 1999. године, 369. страна

¹⁵ Милош Црњански, Есеји I, *Краљ Лир од Шекспира*, 1924. год, у Дела Милоша Црњанског, Том десети, Задужбина Милоша Црњанског, Београд, 1999. године, 392. страна

¹⁶ Милош Црњански, Есеји I, *Театрални Михаило*, 1968. године, у Дела Милоша Црњанског, Том десети, Задужбина Милоша Црњанског, Београд, 1999. године, 420. страна

¹⁷ Милош Црњански, Есеји I, *Руски балет*, у Дела Милоша Црњанског, Том десети, Задужбина Милоша Црњанског, Београд, 1999. године, 370. страна

позоришту у нас буде: *Негујте домаћу позоришну литературу.*¹⁸ *Премијере домаће књижевности тако су ретке, да је пријатно забележити у њима што више нада, указати им што више помоћи у позоришту, видети топлоту наше публике, а било би заиста претерано очекивати од њих изванредне успехе.*¹⁹ *Исказивао је став пун наде и охрабрења за домаћи театар: Ако није било уметности, било је бар позоришта јер домаће позориште тек треба дићи на европски ниво.*²⁰

Када је реч о историјској драми, Црњански је уочавао оправданост играња Шекспировог *Јулија Цезара* и у савременим костимима, како су у то време чинили у Лондону. Историјска драма нагони своје гледаоце да преиспитују своја друштвена, национална, политичка схватања. Црњански је извесно разумео да се сазнање прошлости не може одвојити од сазнања садашњости и да глас историје налази одјека и у свести савременог гледаоца... *Митови прошлости фиксирани у драмском делу постају вечни. Зато је своју историјску драму Конак, о последњем Обреновићу, Александру и Драги Машин, наменио публици свог времена.*²¹

Још као гимназијалцу у Темишвару, глума Пере Добриновића је Црњанском отворила нове хоризонте, метараван постојања: *Али сам добро разумео, тим детињим мозгом да осим нашег кукања на гробљу и осим наше мале школе, у којој су ми једнако причали о спаљивању моштију, о набијању на колац, има још један свет у ком се игра и грли... појавила се на небу и друга Србија, сва завејана цвећем*

¹⁸ Милош Црњански, Есеји I, *Катинкини синови*, у Дела Милоша Црњанског, Том десети, Задужбина Милоша Црњанског, Београд, 1999. године, 409. страна

¹⁹ Милош Црњански, Есеји I, *Кајање*, у Дела Милоша Црњанског, Том десети, Задужбина Милоша Црњанског, Београд, 1999. године, 389. страна

²⁰ Милош Црњански, Есеји I, *Крадљивац*, у Дела Милоша Црњанског, Том десети, Задужбина Милоша Црњанског, Београд, 1999. године, 367. страна

²¹ Петар Марјановић, *Црњански и позориште*, Прометеј – Академија уметности, Нови Сад, Купола, Београд, 1995. године

шљива.²² Пажљивим читањем Црњанског можемо уочити колико је овај позоришни моменат могао снажно и значајно утицати на касније књижевно поетичко одређење великог уметника. Црњански је у себи носио, како је сам рекао, оно што је важно за једног уметника: *један доживљај* – што би сигурно било страховито искуство Првог светског рата, и *једну велику идеју*²³ – да љубави да метафизичку снагу којом ће *везати и оно што је далеко једно од другог и наћи везу између бића неједнаких*²⁴. Реч је управо о његовој поетици суматраизма, поетици дереализације и трансценденције, која нас враћа на своје полазиште, на своје извориште сећања, на Србију на небу, завејану цвећем шљива.

Бављење књижевним стваралаштвом Црњански је, како је више пута изјавио, почео младалачком илузијом да је његов литерарни рад *нека врста националне дужност*²⁵, да би се на крају вратио *самом себи, само себи*.²⁶ С обзиром да је носио драматичност властите судбине, Црњански је осврт на сопствени живот видео кроз позоришну метафорику: *Цео мој живот је један театар, једна драма, једна фарса, трагикомедија, или само комедија, ако хоћете, која има неколико чинова*.

Рекапитулацију свог целокупног књижевног стваралаштва Црњански је сагледао са дубоко усађеном драмском свешћу: *Сваки поет има у свом стварању одређене*

²² Милош Црњански, Есеји I, *Добринковић компонован са успоменама*, 1924. године, у *Дела Милоша Црњанског*, Том десети, Задужбина Милоша Црњанског, Београд, 1999. год, 375. страна

²³ Драшко Ређеп, *Онај други Бранко*, Српска читаоница и књижница Ириг, Нови Сад, 1985. год, 21. страна, у Петар Марјановић *Црњански и позориште*, Прометеј – Академија уметности, Нови Сад, Купола – Београд, 1995. године, 41. страна

²⁴ Милош Црњански, *Итака и коментари*, Просвета, Београд, 1959, 24. страна, у Петар Марјановић, *Црњански о позоришту*, Прометеј – Академија уметности, Нови Сад, Купола – Београд, 1995. године, 41. страна

²⁵ Милош Црњански, Есеји II, Никола Дреновац – Милош Црњански, 1964. године, Никола Дреновац, у *Дела Милоша Црњанског*, Том једанаести, Задужбина Милоша Црњанског,

²⁶ Милош Црњански, Есеји II, *Живот пролази као што пролази пролеће, као што одлазе птице*, Јован Пејчић, 1973. године, у *Дела Милоша Црњанског*, Том једанаести, Задужбина Милоша Црњанског, Београд, 1999. година, 581. страна

чинове, као у театру, драми. Суштина драмске форме је заокруженост целине, довршеност у себи, после чега уметник више не објављује. Тако је сматрао Црњански. (Чинови поетског стваралачког опуса Милоша Црњанског су: *Лирика Итаке – Србија – Стражилово – Ламент над Београдом*). Иза последњег чина, *лабудове песме*, завеса је пала. Судбина је испуњена. Аплауз траје... Његова публика је на ногама.

Милош Црњански – Аутопортрет

О АУТОРКИ

Кристина Павловић Рајић

Рођена је 30. јануара 1976. године у Београду. Професор је српског језика и књижевности. Звање је стекла на Филолошком факултету Универзитета у Београду.

Љубав према позоришту испољила се најпре двогодишњим бављењем глумом у Академском позоришту *Крсманац*, у време управниковања редитеља Горана Цветковића. Последњих година води Драмску секцију у Десетој гимназији *Михајло Пупин*, која је изнедрила већ неколико врло успешних представа овенчаних бројним наградама. Есеј *Црњански о позоришту* је део театролошког интересовања.

Пише поезију од детињства, а објављује је од недавно у *Суштини поетике*.

Живи и ради у Београду.

Одломци које памтим

Приредила: Сања Живковић

ЛЕТО | ИВАН ТОКИН

... Изашао сам из реке и наставио да ходам. Схватио сам да сам патике тамо оставио где сам их изуо. А могао сам да их носим у левој руци, и тако ходам. Као жене у филмовима, кад ходају у летњим хаљиницама које лете око њихових бутина, у хаљиницама са несташним бретелама, које дају драматичан допринос лепоти лета. Као нека таква жена, згодна, са сандалицама окаченим о кажипрст и средњи прст десне руке. То сам могао али сам заборавио патике. Али сам могао и да замишљам да сам жена у летњој хаљини...

Ходала сам лако по трави и нисам се ничему чудила. Благ летњи ваздух ми је мазио бутине, коса ми се лагано њихала у ритму хода, прстићи на стопалима су ми се грчили у тачно одређеним фазама корака, а онда се опуштали и стопало се враћало у свој идеалан облик. Гладала сам у своја стопала у трави. Бела кожа, љубичасти ноктићи и зелена трава около. Спустила сам се до реке, згазила храбро у муљ и уживала. Мекана, масна и влажна земља ми је хладила стопала, у прљавој реци је лебдео одраз мог тела, а кад се нагнем, и лица. Помислила сам – најлепша сам лети.

Пас се није чудило. Пас се према мени понаша исто и кад сам велики мушкарац у зеленом дуксу и кад боса ходам по трави. Пас се очигледно разуме у живот.

БОЖАНСТВЕНО | ИВАН ТОКИН

Ноћ понекад падне баш због тебе. Да сакрије твоје трагове, да их покрије мирном тамом, да те прогута целог, да можеш да спаваш. Када више не можеш да издржиш дан, кад то светло улази у све, па и најскривеније делове твог бића, кад те та слика поцепа на ситне делове, кад те парализује, кад се цео претвориш у своје наличје, онда, ако имаш среће, ако имаш баш много среће, ноћ падне само за тебе.

Дан је одличан, дан је закон, нарочито јутро. Али увек те нешто чека, и увек ти је то најјасније ујутру. Чак и ако знаш да те то чека тек после подне или увече, тај дан је почео, и неминовно ће се и завршити, и донети један свој део у коме се налази то што те чека. Некад је то лепо, некад није, а некад немаш појма шта је то, и никад стварно не знаш да ли си способан да се као човек понесеш. Али кад отвориш очи, јасно ти је да нема више ниједног спавања између тебе и тога. Нема више ниједне ноћи. Нема ти више спаса, ако си човек.

Жељко Драгићевић – *Стара кућа*

Прва шанса | Катарина Величковић

ТРАЖИМ ТЕ

Тражим те...
Између успомене и жеље.
Јавне и сна.
Познатог и непознатог.
Почетка и краја.

Тражим те..
Међутим, лоша си успомена
да би поново био велика жеља.
Превише си ми близу
да би био сан,
а опет тако далек
да би био јава.
Превише те знам
да би био непознат,
а опет си толико тајанствен
да би ми био познат.

Тражим те...
Али онда се запитам,
колико је вредно
читати књигу испочетка
и унапред знати њен крај?

ПРУГА СЕЋАЊА

Сама је.

Лежи на прузи сећања.

Крајичком ока гледа ка путу бескраја.

Кобна по себе или друге?

Вечно ћемо се питати.

Грешница или хероина књижевности?

Хоћемо ли икада сазнати?

Сама је.

Лежи на прузи сећања.

Деценијама њена лепота струји шинама.

У возу страсти где се заљубила

постала је несрећан путник свог лудила.

Сама је.

Лежи на прузи сећања.

Али нико је не заборавља.

ДАЛЕКА И НЕДОДИРЉИВА

Ушла си

Полако и тихо

Нечујним кораком

На врховима прстију

Право у моје срце

Ушушкала се на мојим грудима

Затворивши своје невинне очи

Утонула си у сан

Слатко и дечје

Трепавице су ти се повијале

Над врелим јагодицама

Лице ти је зрачило руменим уснама

Сањала си велике снове
И сијала најјаче
Те звездане ноћи
У моме оку била си бисер непрегледних даљина
И никада нисам змогао снаге
Да ти кажем шта осећам
Нисам знао како
Једино шта сам знао
Било је
Да бих читавог живота
Могао да те гледам
Тако далеку и недодирљиву

ПАЛМА У СНЕГУ

Вратио сам се
са кључалог вулканског тла.
Немам више ништа.
Само немоћан зов живота
и једна вековна страхота,
која ме прати као сенка
али она сенка што не нестаје.

Вратио сам се
са кључалог вулканског тла.
Видех стабло крушке посечено до корена,
пусту кућу обраслу травом
и у тренутку ми се створи слика
деце са мојом драгом.

Вратио сам се
са кључалог вулканског тла
у овај тунел без одговора,

газећи по својим успоменама.
Сада ми крв струји венама
док тонем ка дну својим сенама.

Вратио сам се
са кључалог вулканског тла.
Корачам тико кроз сумрак.
Не видим више оно шаренило,
одавно се овде све променило.

Вратио сам се
са кључалог вулканског тла.
Укус слатке крушке ми и даље на уснама.
У срцу тешка грочина
и онда се запитам
каква је моја судбина?

Вратио сам се
са кључалог вулканског тла.
Не желим да ико види мој ход,
док корачам кроз овај магловити свод.
Не желим да ико чује мој глас,
желим само да нађем спас.

Вратио сам се
са кључалог вулканског тла.
Стојим као палма у снегу
на овом проклетом брегу,
гледам историју што спава у тишини,
згажену и поражену у вулканској прашини.

О МЛАДОЈ ПЕСНИКИЊИ

Катарина Величковић

Рођена је 19. марта 1998. године у Београду. Завршила је Десету гимназију *Михајло Пупин* након чега је уписала основне академске студије српске књижевности и језика на Филолошком факултету Универзитета у Београду.

Љубав према поезији јавила се још у основној школи где је писала песме за школски часопис.

Живи у Београду.

Милић од Мачве – *Догађај у Паризу*

Испод пера | Ранко Павловић

ШУМА

ХРАСТ

Већ одавно сам у шуми.
Пролазе дани, мјесеци, године.
Заборавио сам гдје је улаз,
не наслућујем пут ка излазу.

Разговарам са стаблима.
С ким бих другим, кад вукови
бјеже и од моје мисли,
а птице се сашаптавају,
скривајући главе крилима?

Постајем дрво. Липа бих да сам,
мек залагај за глодаре,
али храст ураста у мене,
годови ми стежу груди,
ребра прскају као леденице.

Коријеном урањам до предака
и храним се њиховом причом,
већ обраслом заборавом.

Осјећам: сасвим сам дрво,
годови у мени се размичу
и дишем пуним зеленим плућима.

Дио сам шуме. Вукови прилазе,
птице се гнијезде у мојој крошњи,
јелике ме милују гранама.

Баш ми је лијепо откад сам храст,
на излазак из шуме више и не помишљам.

БРЕЗА

Јутром одлази у шуму.
Под јеликама учи сунчанице
како да усркну сунчев зрак
када се начас појави кроз грање,
рујнице како да одшетају у бајку.
Под грабом учи мраве
како да засију поља пшенице
у својим мравињацима,
под јавором распјеване цврчке
како да сниме компакт диск.
Птице покушава научити
да лете не ширећи крила.

Када се умори,
постаје бреза
и дрхти на повјетарцу,
као њена мисао на оног
који не налази пут до срца шуме.

Пред сумрак
враћа се бјелопута
с њедрима пуним лишћа
на коме ће, ушушкана сном,
чекати јутро, да опет буде бреза.

ЦЕР

У шуму када залута,
дијете постане жбун,
украш у врту цера-господара.

Првим удахом озона,
постаје кршан церов син
и жудним погледом мјери брезу.

Прва муња када га опрљи,
ватром спржи цер у чијој је сјенци
и постаје цер-господар.

Из шуме када изађе,
немоћан да спута гране,
сања брезино лишће.

О ПЕСНИКУ

Ранко Павловић

Рођен је 1943. у Шњеготини Горњој, код Теслића, Република Српска, Босна и Херцеговина. Школовао се у родном селу, Теслићу и Бањалуци.

Кратко вријеме радио је у просвјети, а затим у новинарству (дописник и уредник дописништва сарајевског *Ослобођења* у Бањалуци, директор Новинско-издавачке дјелатности *Гласа* у Бањалуци и уредник у овом

листу) и издаваштву (директор и главни и одговорни уредник Издавачке дјелатности *Глас српског*).

Пише поезију, прозу и драмске текстове, за одрасле и за дјецу. Бави се књижевном критиком и есејистиком.

Објавио је 16 збирки поезије, 16 збирки прича, четири романа, једну збирку есеја, књигу књижевних критика и десет радио-драма за одрасле, затим осамнаест збирки прича за дјецу, шест збирки пјесама за најмлађе, један роман за младе, десетак текстова за дјечја позоришта и петнаестак радио-игара за дјецу.

Завод за уџбенике у Источном Сарајеву објавио је његова *Изабрана дјела*.

Заступљен у читанкама, лектири и многим антологијама. Његове пјесме и приповијетке превођене су на италијански, пољски, мађарски, енглески, румунски, њемачки, холандски, шведски и друге језике.

Награђиван је значајним признањима за књижевност, међу којима су и награде: *Кочићева, Скендер Куленовић, Лаза Костић, Кочићева књига, Шушњар, Удружења књижевника Српске за књигу године, Подружнице Удружења књижевника Српске и града Бањалука за књигу године, Пјесма над пјесмама, Исак Самоковлија, Зија Диздаревић, Фра Грго Мартић, Григорије Божовић, Веселин Маслеша, Удружења књижевника БиХ за књигу године за дјецу, Станко Ракита, Гордана Брајовић, Принц дјечјег царства, Мали принц, Алекса Микић*, више пута награде за радио-драмске текстове и приче и многе друге.

Додијељене су му повеље Удружења књижевника Србије и Удружења књижевника Српске за животно дјело.

Био је номинован за најпрестижнију међународну награду за књижевност за дјецу *Астрид Линдгрен*.

Живи и ствара у Бањалуци.

Поезија за децу | Предраг Бјелошевић

НА ПУТУ СУНЦА

Кад Сунце крене у школу
прати га родбина сва

На првом мјесту Земљица
звјезде Мјесец и ја

Кад Сунце крене у школу
кроз шуму облака иде

Све небо у њега гледа
све очи тад га виде

За њим скакућу срне
и теку ријеке моћне

Од јутра учи нас дану
до завјесе мркле ноћне

Кад Сунце крене у школу
прати га родбина сва

На првом мјесту Земљица
звјезде Мјесец и ја

ЦРВ

Онај црв што једе брашно
црву оном што дрво глође
нешто као ближи рођак дође

Црва на свијету има разних
ал' сви су они једнако гладни
вјечно крчећих стомака празних

Од црва су настале ријечи језа и страх
они се никад не смију јер им заудара дах
живе да би све живо претворили у прах

Али и црвља судбина је грозна
макар живјели у слаткој трешњи
кад тад зуб нечији и за њих дозна

Наизглед слабашан игра улогу важну
у представи смрти и живота
не смаже ли он живот смрт одмах њега смота

ВИДИО САМ

У рјечнику гдје све ријечи
живе мирно
видио сам

У рјечнику да су ријечи
правим редом поредане
видио сам

У рјечнику гдје све ријечи
мирно живе
видио сам

Оне ружне оне дивне
оне силне оне страшне
видио сам

Како живе лијепо складно
у одијелу своме радном
видио сам

А зашто ријеч на слободи
стално с неким борбу води

У рјечнику да све ријечи
живе мирно
видио сам

КАКО ЈЕ НАСТАЛА ТИШИНА

На свијету не зна нико
како је настала тишина
око нас све мало и велико
пјева пишти ромиња

Ако је прво била бука
откуд је та бука пала
да л' за њом сад неко кука
негдје тишина нека мала

Нико на свијету не зна
кажем вам у повјерењу
како је настала тишина
у нашем окружењу

ПЈЕСМА О ДВИЈЕ МАЛЕНЕ ТАЧКАСТЕ БУБЕ

Јуче
на раскрсници што раздваја сан од јаве
двије су се малене тачкасте бубе
између двије бијеле линије зебре
почеле
не размишљајући о посљедицама
негдје око подне
– Да љубе

– Да љубе – наочиглед модрих облака
из којих су некултурно кашљуцале
неке дотрајале бљештеће муње
не стављајући руку на уста

Јуче – кад то нико није очекивао
у вријеме највеће градске вреве
двије су се малене још снене бубе
са тешким торбацама на леђима
између двије бијеле линије зебре
негдје око подне
почеле да – љубе

Стварни догађај у улици Бон жур
још увијек траје
на радост других малених тачкастих буба
а вијест се незауостављиво шири
упркос чопору невјерних Тома који тврде
да то нису наше земаљске тачкасте бубе
већ бубе са неке отписане љубавне галаксије

Изнад окупљене гомиле пролазника
и колоне урлајућих аутомобилских сирена
један стари гавран пун животног искуства

почео је са дрвета да виче: – Грак-грак-грак...
Протестујући против свих који протестују
опомињући све који не желе да га чују
топлим бљак бљак – пројектилима

Да
да-да
баш ту
гдје се и ја држим за главу догађајем затечен
јер не знам како
и кад ћу да завршим пјесму
о двије малене школарке бубе
што још ничим не показују да је вријеме
за школу
и вријеме да престану
између двије бијеле линије зебре
наочиглед засмијаних подлих облака да се
– Љубе

КАД ПОРАСТЕМ БИЋУ МАЛЕН КАО ТАЧКА

Кад сам видио једног човјека
како спава на клупи у парку
рекао сам: – Ал' овај спава
шетачи добацише: – Човјек је заклао сову

Кад чух једног простог човјека
како испусти застрашујући прдеж
рекох сам за себе: – Ал' овај прдну
шетачи добацише: – Не, човјек је пустио вјетар

Кад сам видио човјека како бјежи
који је само час прије

једној госпођи истргао ташну из руке
повиках: – Људи, држите крадљивца

Људи су ћутали док није
дошла полиција кад хладно рекоше:
– Лопов је господо полицајци
ухватио маглу

О четвртном и петом сличном случају
нећу ни да вам говорим
јер сам још дијете
и не видим ствари како их виде одрасли

А када једног дана порастем
правићу се да вам ни када сам био мали
нисам рекао оно што сам рекао
јер ко би ми повјеровао да сам одрастао

Зато ми – љубазно вас молим
немојте ништа говорити о људима
све ћу о животу сам да научим
о себи, вама и важним свјетским чудима...

О ПЕСНИКУ

Предраг Бјелошевић

Рођен је 29. маја 1953. године у Бањој Луци. Професор је луткарства, песник, приповедач, преводилац и драмски писац. Магистрирао режију на Националној академији за филмску и театарску уметност у Софији 2009. Предраг Бјелошевић је од 1993. године директор и уметнички директор Дјечијег

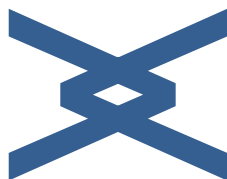
позоришта Републике Српске у Бањој Луци. Носилац је Ордена Његоша другог реда за међународни допринос развоју културе и уметности Републике Српске. Добитник је међународне награде за допринос развоју луткарства у Европи, *Мали принц*, на 20. Интернационалном фестивалу луткарских позоришта у Суботици (Србија, 2013).

Објавио десет књига поезије за одрасле, две књиге кратких прича и три књиге песама за децу. Поезија Предрага Бјелошевића је преведена на многе стране језике, а објављене су му књиге изабраних песама: на италијанском, *Il linguaggio del silenzio* (*Говор тишине*) у Напуљу 1982. године, на француском *Le RŽ* (*РЖ*) у Паризу 2002. године и на македонском *Под круната на гнилото дрво* (*Под крошњом трошног дрвета*).

Бјелошевић је добитник многих домаћих и међународних књижевних награда за поезију и прозу међу којима: Требињске вечери поезије (СР БиХ), *Печат вароши сремско-карловачке* (Република Србија), Годишње награде Удружења књижевника Републике Српске, (БиХ), *Летеће перо* међународна књижевна награда Словенске академије умјетности и књижевности (Варна 2014), као и награда за књижевност за децу: *Везени мост* 2015. и међународне награде за дечију књижевност *Дјечије царство*.

Председник је УКРС.

Живи у Бањој Луци.

Поглед | Душан Милијић

ОВО ЈЕ (ЈУЖНА) СРБИЈА

Аризани Ивана Ивановића

Симо Матавуљ оставио нам је Далматинца Пилипенду, Петар Кочић Босанца Давида Штрпца, Добрица Ћосић Моравце Катиће, Драгослав Михаиловић Ресавку Петрију, Данко Поповић Шумадинца Милутина.

Јужна Србија, не тако бучна након Коштанине песме и Ивкових ловачких прича, ипак је пустила од себе гласа преко Дољевчанина Санде из романа *Аризани* (1982) Ивана Ивановића. У Санди се сажео и из њега букнуо сав пркос који са собом носе Пилипенда, Штрбац, Катићи, Петрија. Наслућујемо ту и будућег Милутина, с том разликом што Ивановићев роман непрестано одише ведрином и, такорећи, позитивном енергијом, док са романом Данка Поповића то дефинитивно неће бити случај.

Санда Аризан искаљује свој бес попут Пилипенде, бистар је попут Давида Штрпца, бори се попут Катића кад хоће да истраје у својим идејама, прича непресушно попут Петрије, а опет све то са једном неодољивом дозом хумора и оптимистичког погледа на живот, мада редовно са благом иронијом.

Ивановић је овим романом испричао не само историју фамилије Аризани, него и заједничку историју великог броја србијанских породица током и након Другог светског рата. Док чита роман, читалац са ових простора има осећај да слуша приповест свог деде који се добро сећа окупације, братоубилачког рата, револуције, мобилизације, сељачких задруга, амбициозних подухвата током индустријализације земље, а онда и постепеног пропадања села, појаве гастарбајтерства, најзад и повратка на онакав начин живота против кога је револуција и била подигнута.

Међутим, и поред свега тога, оптимизам превладава. Санда Аризан никада неће пожелети да оде из свог села нити ће изгубити наду, па колико год се жалио на тежак живот, он тај и само такав живот самоуверено наставља. Ако село једнога дана и пропадне, то се неће и не сме се десити док је Санда жив!

Србија коју Санда Аризан представља јесте она Србија између четника и партизана, између капитализма и социјализма, између приватне и колективне својине, између традиционалног и модерног. Управо је Санда тај преко кога се ломе кола: оптужују га и да је партизан и да је четник; навикао је на приватну својину, али учлањује се у задругу; с једне стране стоји његов отац Тома Аризан, стари промућурни сељак, а са друге стране стоји Сандин син Мићко, младић који због посла и пара одлази у бели свет да се више никада не врати у отаџбину, а камоли у село.

На тај начин, Санда Аризан повезује старо и ново, али успева да остане самосталан, да и од старог и од новог узме само оно што хоће и што сматра да му припада. Он хоће да остане, пре свега, ЧОВЕК, а то ће надвисити и надживети све могуће идеолошке поделе којима је српски народ тако често био изложен. Наравно, у таквом окружењу, тешко је остати човек и не завадити се ни са ким, па ће се и Санда опећи неколико пута и због своје брзоплетости завадити са комшијама, земљацима, друговима, рођацима, али ће готово свака свађа бити на неки начин превазиђена, најчешће онда кад и други схвате да су погрешили, те опет постану ЉУДИ. Ипак, ако нешто у Србији остаје овековечено, то је надимак, па тако и Санда остаде популаран као „Јуда“, како га једном прозва његов рођак четник. Може све да се промени, свако да се са сваким измири, могу да се забораве старе зађевице и да се крене новим путем, али надимак остаје. Можда је баш тим феноменом надимка Ивановић једним потезом продро у живац Србије.

Поучен животним искуством, Санда Јуда на крају романа баца један поглед на оно што је прошло и покушава да извуче неки закључак не би ли разјаснио заврзламу у коју је упала не само његова породица, него цела земља. Нажалост, Сандине мисли и закључке нико неће чути, јер Санда „говори“ свом коњу Цветку, но вероватно је писац Ивановић рачунао да су ту и читаоци (ваљда достојнија и разумнија публика од коња), те да Сандине мисли неће бити без одјека. Санда, наиме, закључује да сви друштвени сталежи, па самим тим и сељаштво, једноставно треба да постоје и да је то неминовност, али да је погрешно што држава запоставља село, које уствари треба да буде њено истинско огледало. Ово питање актуелно је и данас, можда још актуелније него у време кад је Ивановић писао свој роман. Истина је да у Сандиној визији о сељаштву као ослоњу сваког друштва има и неке утопије, али много више има прекора несавесној држави која свесно уништава оно из чега је поникла уместо да баш том слоју укаже највише пажње и поштовања. Сандине мисли сигурно би биле широкогрудо прихваћене у некој другој земљи, рецимо Швајцарској, тамо би сигурно још неко имао слуха за такве ставове. Међутим, земља у којој Санда обитава није Швајцарска, него Србија, а ако још нагласимо: *АРИЗАНИ – ТО ЈЕ ЈУЖНА СРБИЈА*, тек тада није потребно никакво додатно објашњење.

О ПИСЦУ

Душан Милијић

Рођен је у Књажевцу 1987. године. Апсолвент српског језика и књижевности на Филозофском факултету у Нишу. Пише есеје и песме.

Члан је редакције портала МИНГЛ и сарадник портала *Показивач*. Радови су му објављивани на сајтовима и електронским часописима *Књижевне вертикале*, *Авлија*, *Blacksheep*, *Култивиши се*, *PULSE*, *Филмске радости*, *КУЛТ*, *Сербум*, *Кутија љубави...*

Живи у Књажевцу.

Књижевна студија

Пише: проф. др Слађана Миленковић

ЕКСПРЕСИОНИЗАМ И СИМБОЛИЗАМ

Однос између симболизма и експресионизма, као и веза између декаденције и експресионизма представља веома значајно питање које до сада у науци и књижевности није довољно истражено. *С једне стране, поетичко наслеђе декаденције и симболизма пружило је онај витални импулс за размах експресионистичког покрета, поготову у земљама средње Европе, понајвише у Аустрији и Немачкој, у којима се крајем прошлога века артикулише модерна као специфично раздобље стилски хетерогених токова. Декаденција и симболизам одвијају се паралелно уз још увек присутни реализам и натурализам, при чему долази до дезинтеграције позитивистичке филозофије и јачања субјективног идеализованог начина мишљења у уметности. Међутим, поменути немачки ствараоци око 1910. године почињу да изражавају протест против сензуалистичког, морално индиферентног песништва модерниста, тражећи обнову стваралачког субјекта и воље обогаћивање литерарне тематике, формално иновирање и нови, општељудски ангажман. (Стојановић Пантовић 1998. 8)*

Експресионисти, напротив, имају активан однос према етичким питањима литературе, заступајући став да она већ по својој природи мора бити ерична, јер посредује највише хумане циљеве експресионистичког уметника. Поезија сублимира пишев егзистенцијални положај који се не своди само на личне, интимне проблеме, већ и на питања његовог колективног, културног, али и метафизичког посланства. Етичка димензија поезије огледа се, према експресионистима, у пророчкој и визионарској објави истине о свету. *Рецепција експресионистичког покрета углавном је ограничена на фламанско-холандску литературу, затим на мађарску, чешку, словачку, пољску, хрватску, словеначку и српску књижевност, док се извесни облици модернизма могу уочити и у бугарској, румунској и грчкој литератури.* (Богосављевић 1995. 187)

Отуд постоје противречне тежње у самодефинисању *стваралачког ја*, које се на тако заострен начин не може срести код других уметничких покрета нашег века. С једне стране, јавља се тежња за интеграцијом субјекта у моралном, психолошком, осцијалном и егзистенцијалном смислу, док је с друге стране присутан позив за самодеструкцијом и деперсонализацијом у име колективне, есхатолошке утопије братства свих људи. Отуд се излаз из унутарње подвојености код експресиониста реализује или повлачењем у себе, отуђењем и самоотуђењем, или различитим облицима лудила које је уперено против друштвене хипокризије и извитоперености (Хајм, Бен, Еренштајн, Деблин). Симболисти и декаденти критикују друштво као симбол превласти материјалистичког и позитивистичког приступа стварности, истичући вредност душевних садржаја. (Богосављевић 1995. 187)

Три најпознатија имена немачке експресионистичке лирике су: Георг Хајм, Јаков ван Ходис и Георг Тракл. Они су утемељили аспекте експресионизма. Први аспект *поетолошко-идејни* формирају ауторов поглед на свет и

доведе до расцепа унутар субекта без наде да ће наћи своје метафизичко уточиште.

Естетички аспект подразумева у првом реду неутрализацију постојећих књижевних радова и жанрова, односно занемаривање традиционалних конвенција лирике, прозе и драме. Даље, експресионистички стилски поступак почива на радикалном отклону од миметичке слике света, предочавајући га читаоцу из искривљеног, драстично измењеног угла. *Начело дисторзије* на тај начин подразумева поступак фантастике или гротеске, при чему експресионистички аутор свесно настоји да шокира читаоца избором лексема, стилема, распоредом грађе и појединим мотивима (нпр. инцест, промискуитет). Такође експресионисти појму лепоте дају релативно и, чак, негативно значење, истичући у први план динамику, кретање, ритам, акцију, интензитет. Осим тога, они инсистирају на потенцираној, хиперболизованој, вредности категорије ружног, које је свесно остављено и первертирано. Експресионисти често праве необичне језичко-мотивске склопове, сажимајући појмове из материјалне и духовне сфере, користећи опозицију дивинизованог и тривијалног, романтичног и натуралистичког, поетског и фактографског, интелектуалног и емотивног (Ајнштајн, Бен, Јунг).

Експресионистички топоси лако се препознају, јер представљају готово кодификоване тематско-мотивске константе експресионистичке лирике, прозе и драме. Поједини описи јављају се већ код натуралиста, декадената и симболиста (самоћа, привид и суштина, звук и ритам, визуелизација боја, телесно и духовно), али тек код експресиониста постају темељни показатељ егзистенцијалног статуса субјекта. На пример, други пол топоса самоће разоткрива експресионистичку чежњу за превладавањем тескобе и отуђености те се испољава у виду *крика, екстазе, апокалиптичне визије*, кроз настојање да се открије чудо. На ширем значењском плану овај топос

прагматски је повезан са топосима *космоса (вечности)* и *хаоса (ништавила)*. То уједно имплицира и разлику између привида и суштине, апсолутног и релативног принципа. У опозицији према болној, неизвесној емпиријској појављују се облици *сна, сновиђења, халуцинација* који управљају подсвесним психичким светом јунака и дају му извесни метафизички смисао (Хајм, Бен, Тракл).

Тематизација еротског и сексуалног искуства представља специфично подручје експресионистичког погледа на свет, посебно када је реч о прози. Овде је реч о антиномији *телесно/духовно*, односно *мушко/женско*. Веза између духа и тела, између чулне и спиритуалне љубави, ероса и етоса појављује се увек у заостреним, амбивалентним категоријама. За експресионистичког аутора духовно по правилу има примат над телесним, жена се доживљава као антагонистичко биће чија снага може да угрози мушкарчев интегритет. Сексуалност се, с друге стране, користи да би се разобличио лажни грађански морал који почива на дволичности и елементарној бескрупулозности. Глорификација сексуалности је само привидна, јер јој експресионисти придају значење тријумфа над смрћу. Она губи одлике спонтане реакције у којој се два бића сједињују, већ означава границе самог бивствовања. Оваква еротика је извор тескобе, страха, фрустрације и патње (Ајнштајн, Вајс, Сак, Лихтенштајн, Јун). Овоме у прилог иде и доживљај жене као блуднице/девице и култ проститутке, као и приказивање различитих облика первертиране сексуалности што је, често, као код натуралиста, повезано са злочином.

У том смислу, стална борба између мушког и женског принципа одвија се у духу психоаналитичког тумачења К.Г. Јунга као вечити конфликт у борби за менталном превлашћу. Чежња за стапањем Анимуса и Аниме повезана је са топосом *преображаја/метаморфозе* (Кафка, О. Кокошка) што оличава и митска фигура Хермафродита. Његово цепање проузроковаће болну поделу на мушку и женску половину

које су у експресионистичкој поетици дијаметрално супротстављене, па ипак у сталном приближавању и удаљавању.

Последња два топоса указују на *синкретички* карактер експресионистичке поетике, односно на везу између литературе, с једне стране и музике/сликарства с друге. За разлику од симболиста, експресионисти музику проширују на поетски ритам, који постаје носилац експресивности, односно интензитета и емоционалности, кључних речи, синтагми и реченица, што утиче на ослобађање формалних конвенција (слободни стих, ритмичка проза, песма у прози, лирска проза, стиховани драмски дијалози). Уз то, експресионисти ритму дају онтолошко значење основног космолошког принципа на коме почива динамична промена различитих нивоа реалности.

Литература

1. *Антологија експресионистичке приповетке*, (1995). Приредио и написао поговор *Побуна и форма* Срдан Богосављевић, (Казимир Едшмид, *О песничком експресионизму* стр. 225-234), Нови Сад: Светови

2. Константиновић, Зоран (1967). *Експресионизам*, Цетиње: 1967.

3. Миленковић, Слађана (2012). *Рецепција песништва Димитрија Митровића*, Сремска Митровица: ВШССОВ

4. Стојановић Пантовић, Бојана (1998). *Српски експресионизам*, Нови Сад: Матица српска

У ретровизору | Марија Брковић

МАЈСТОРИ И МАЈСТОРИЈЕ РАНКА ПАВЛОВИЋА

(Објављено у Суштини поетике број 42/43)

Пратећи традицију српске лирске прозе, чије су темеље поставили Исидора Секулић, Иво Андрић и Милош Црњански, закључује се да је до данас овај жанр показао виталност, одолевајући различитим временима и књижевним модама. На литерарном хоризонту своју књижевну тематизацију све чешће добијају прозаични, банални и банализовани предмети и доживљаји. Насупрот томе, *Мајстори и мајсторије* јесу пастиш полузаборављених занимања у којима писац Ранко Павловић сугерише ону вечну, елементарну тајну човековог бивствовања – укорененост у природи и неумитну повезаност са њом. Давно је исту тајну Момчило Настасијевић изразио мишљу да *дубоко укорененом стаблу и не треба калемљење: чим из веће дубине потичу сокови, тим ће се племенитије плод заметнути.*

Град има свој убрзани али и дисхармонични ритам. Ликови ових *мајстора* (кројач, ковач, кровопокривач, млинар, пекар, вретенар) изгнани су из урбаног живота. Њихове *мајсторије* спасавају их од нестајања, баш као и прича где бораве.

Мистификујући садашњи тренутак, речи проносе магичне тајне прастановника: женска песма је свемоћна да *буди јутро и птице, док дјечији кикот с мирисом цвијећа надомешћује пекарски квасац.* Симболички, реч је прапочетак сваког посла, појачивач живота, исцелитељка, хранитељка. Случајно или не, али управо ковач уметнички транспарентно илуструје путању једне речи, све њене алотропе и ангажовања: *Када му неко донесе какву алатку да је поправи, ковач прво из уста истисне ријеч и баци је у жар. Мијехом разгори ватру да се ријеч загрије до усјања. Онда је*

клијештима донесе на наковањ, па је ударцима чекића обликује до жељеног изгледа. Увјеривши се да је добио оно што жели, још врелу ријеч убацу у хладну воду, да је окали.

Премда су у овим одломцима Ранка Павловића хришћански моменти занемарени, може се успоставити интертекстуална паралела са истом оном речју с почетка *Јеванђеља по Јовану*: *У почетку беше Логос (Ријеч), и Логос бјеше у Бога и Логос бјеше Бог. И поред јаке сакралне сугестивности, уочљива је одговорност и мудрост коју жива реч иманентно собом носи, јер ковач даје своју чврсту ријеч да ће посао обавити што боље зна и може.*

Ништећи границе времена и простора, ликови израњају из наративног ткива и у њега се утапају. У историји књижевности често тумачени топос буре овде је нашао свог бродоломника – кровопокривач ће у неком другом животу напоскон бити изгнаник свог заната, ослобођен, јер *над њим ће небо бити једини кров.*

Простори ковачнице, млина и пекаре јављају се као хтонска уточишта, где ликови кроз своје занате откривају и чувају вечне тајне егзистенције. Као што човек модификује простор, тако и простор обликује човека, помаже му у идентификацији и препознавању себе. Дакле, простор је усаглашен са човеком, утиче на идентитет и опстанак аутохтоне заједнице. Са друге стране, кућа представља човеков микрокосмос само кровом раздвојен од плаветнила слојевитног, сунчаног или неба осутог звездама: кровопокривач би да га црепом покрије, а кројач да га идејом прекроји. Управо на овоме месту метафорички се приказује двострукост човекове природе, тј. супротстављеност два нагона – за градњом и за разградњом. Простор нема свој центар; он излази из физичких соларних оквира и протеже се на ноћ, звезде, космос. Укидање видљивих координата егзистенцијалног простора (крова или поднице) нуди својеврсно ослобађање и узлете људске природе одавно

располућене између исконске природе и императива савременог друштва.

Интегришући фактор ових шест фрагмента у једну приповедну целину јесте лајтмотив жене. Кројач прижељкује прељу да својим ткањем помири супротности дана и ноћи, те би кроз љубав своју драгу подмладио а себи вратио снагу и мушкост. Ковач и пекар очекују да им жене роде потомке који би наставили очево занимање, преносили доброту у будућност, смејали се *мирисом цвијећа* и *златастим сјајем осмијеха*. Крвопокривач је сам, вретенари су у друштву вештица, млинари у кругу нагих вила. Укрштање фолклора, словенске митологије и интернационалних мотива *Успаване лепотице* и горских вила допуњују архетипску слику света.

Мелодија и ритам реченице одговарају суштини поетике песме у прози. Поимање (граматичког) времена приповедног света креће се у распону од вечног презента до (добрих) потенцијала човекових могућности. Као акценат једино је у последњем поетском одломку присутна неумитна прошлост, где се бајколики свет принцеза претопио у свет филмских глумица.

Наспрам хаоса савременог човека овде нам се јасним говором сведочи о једној другој, општељудској позицији мира, тишине, спокоја полузаборављених *мајстора*. Свака одабрана *мајсторија* има магијски карактер инспирисан трагањем за срећом, а узрок безбрижности одгонета се у знању богатог наслеђа. Укореењена у балкански проседе, поетска проза Ранка Павловића идентификује се као мелем, блиска, препознатљива, истовремено понирући у симболички и метафизички простор.

О АУТОРКИ

Марија Брковић (1978) основну и средњу школу завршила је у Краљеву. На Филолошком факултету у Београду дипломирала је на Катедри за српску књижевност и језик. Ради као професор у Гимназији Краљево.

Милић од Мачве – *Акварел*

Да не заборавимо

ГЛУВИ ВУК

У селу Прњавору био један качар по имену Вук, који је био мало наглув. Једног дана нађе га неки његов пријатељ у шуми где сече дрво за обруч, да поправи кацу, па му назове бога:

- Добро јутро, пријатељу Вуче!
- Сечем обруче, — одговори он.
- Како си, јеси ли здрав?
- Чини ми се да је прав.
- Шта ради стара прија?
- Попушта мало оздо, па хоћу да је попритегнем, — одговори глувча.

СВИЈЕТУ СЕ НЕ МОЖЕ УГОДИТИ

Један човек идући из вароши кући јао на магарцу, а његов син, момчић од десетак-петнест година, ишао поред њега пјешице. Сусретне их један човек, пак рече:

— То није право, брате, да ти јашеш, а дијете да иде пјешице; твоје су ноге јаче од његових.

Онда отац сјаше с магарца, и посади сина на њ. Мало даље сретне их други човек па рече:

— То није лијепо, момче, да ти јашеш, а отац да ти иде пјешице, твоје су ноге млађе.

Онда узјашу обојица и пођу тако мало, али их сретне трећи човек, пак рече:

— Кака је то будалаштина: два матора магарца на једној слабој животињи! Право би било да човек узме батину, пак да вас обојицу шћера.

Онда сјашу обојица, и пођу пјешнице, отац с једне стране, син с друге, а магарац у сриједи. Сретне их четврти човек, пак рече:

— Ала сте ви чудна три друга! Зар није доста да двојица иду пјешнице? Не би ли лакше било да један од вас јаше?

Онда отац рече сину:

— Ми смо обојица свакојако јахали на магарцу, сад ваља да магарац јаше на нама; — пак онда обале магарца на земљу, те му један свеже предње ноге, а други стражње, па га онда узму на колац међу се, и тако га понесу. А кад се људи који су их сретали и стизали стану сад још већма смијати и чудити онда отац уједанпут бацивши магарца на земљу и почевши га дријешити, повиче:

— Та онај је сваки човек луђи од овога магарца који хоће свему свијету да угоди. Ја ћу с мојим магарцем да чиним како сам и најпре по мојој вољи чинио; а људи нека говоре шта им драго.

Па онда узјаше на магарца а син поред њега пјешнице; и тако отиду кући.

Из антологије:

Српске народне приповетке

Милорад Панић-Суреп

Подсећање | Душан Матић

септембра 1980. године.

Рођен је у Ђуприји 31. августа 1898. године. Био је песник, мислилац, преводилац, романијер, есејиста и прозаиста, један од покретача надреализма у српској књижевности.

Са Оскаром Давичом и Ђорђем Костићем написао књигу *Положај надреализма у друштвеном процесу*.

Умро је у Београду 12.

САМОЋА

Тугу не можеш описати.

Она је поплава која носи све пред собом

подрива куће,

рије насипе,

ваља брегове.

Човек је премлаћено псето ником потребно.

Мрзим тугу.

Тугу не можеш изразити.

Она је пожар који тиња годинама

и букне,

очас плану шуме,

нестану градови.

Човек је васељенски леш који нико

не може познати.

Мрзим тугу.
Тугу не можеш судити.
Она је увек камен о врату дављеника
занавек везан.
Смирај је само на дну
које се измерити не да.
Човек – пламен
враћа се у камен.
Мрзим тугу.

ДОНЕЋУ ТИ ЦВЕЋЕ

Донећу ти цвеће што расте у сновима
чудно разроко грдно и грдобно
донећу ти цвеће усамљеника
снове оних којима љубав није одговорила

донећу ти цвеће што расте у пустињама
непојамно отровно опојно и слепо
донећу ти ватре што букте у грозницама
ватре што се не гасе ватре од којих се умире

донећу ти цвеће што ниче у мочварима
цвеће од кога се нећеш никад да излечиш
донећу ти мирисе свих мора свих сахара
мирисе од којих се никад нећеш да пробудиш

донећу ти све мржње да рисови те оне чувају
донећу ти све маске да невидљива ми будеш
донећу ти незајаженост своју да у теби занавек гладује
донећу ти бескрај да се никад више натраг не повратиш

донећу ти све навике тешке гривне да смире
руке ти немирне све сумње да вежу нестално ти срце
донећу ти све радости јаке ко зачине истока
да те сломе и будеш тиха као река понорница

донећу ти цвеће наших небеса
донећу ти цвеће наше крви
донећу ти небо наше крви
донећу ти крв нашега цвећа

донећу ти крв наших небеса
донећу ти небо нашег цвећа
да кружиш у мени ко звезде што у ноћи смешно и
сметено круже
да си ми крвоток живота да си ми крвоток смрти.

Из књиге: Багдала, Нолит, Београд, 1965.

ПУНЕ СУ ОЧИ НОЋИ

Пуне су очи ноћи
Пуне су ноћи тог грозног црног меса људског
У тој узалудној чаши где смо ми само живац ватре.
У барци пуној крви кад пева најзад голуб први
Њихову светлост дај ми за врући врисак ових звезда.

А ја ћу ти дати парче по парче наше лажи
А ја ћу ти дати прегршт по прегршт ове неме страсти
А ја ћу ти дати капљу по капљу ове мртве дражи.

Извор Поезија суштине

У спомен великану | Ђура Јакшић

Био је српски сликар, песник, приповедач, драмски писац, учитељ и боем. Рођен је 8. августа 1832. године у Српској Црњи, у Банату, у свештеничкој породици. Отац га уписује у трговачку школу из које бежи три пута и на крају уписује нижу гимназију у Сегедину.

Уочи револуционарне 1848. године био је студент уметничке академије у Пешти, али је због револуционарних догађаја морао да је напусти. Вративши се у родни крај продужио је да учи сликарство код Константина Данила чувеног сликара тог доба, тражећи сопствени уметнички израз и продубљујући своја општа знања.

Његови поетски првенци угледали су светлост дана у *Сербском летопису* 1853. године.

Ђура Јакшић је био свестран уметник и родољуб: песник, приповедач, драмски писац и сликар. Стваралачки и страдалачки живот тог образованог и темпераментног човека често се одвијао у боемском амбијенту скадарлијских кафана.

Смрт га је затекла на положају коректора Државне штампарије у Београду 16. новембра 1878. године.

ОТАЦБИНА

И овај камен земље Србије,
Што, претећ сунцу, дере кроз облак,
Суморног чела мрачним борама
О вековечности прича далекој,
Показујући немом мимиком
Образа свога бразде дубоке.

Векова тавних то су трагови –
Те црне боре, мрачне пећине;
А камен овај, кô пирамида
Што се из праха диже у небо,
Костију кршних то је гомила,
Што су у борби против душмана
Дедови твоји вољно слагали,
Лепећи крвљу срца рођеног
Мишица својих кости сломљене, –
Да унуцима спреме бусију,
Оклен ће некад смело, презирућ,
Душмана чекат чете грабљиве.

И само дотле, до тог камена,
До тог бедема –
Ногом ћеш ступит, можда, поганом.
Дрзнеш ли даље?... Чућеш громове
Како тишину земље слободне
Са грмљавином страшном кидају;
Разумећеш их срцем страшљивим
Шта ти са смелим гласом говоре,
Па ћеш о стења тврдом камену
Бријане главе теме ћелаво
У заносноме страху лупати...
Ал' један израз, једну мисао,
Чућеш у борбе страшној ломљави:
„Отацбина је ово Србина!...“

ПАДАЈТЕ, БРАЋО

Падајте, браћо! Плин'те у крви!
Остав'те села, нек' гори плам!
Бацајте сами у огањ децу!
Стресите с себе ропство и срам!

Гините, браћо, јунаци, људи!
За пропаст вашу свет ће да зна...
Небо ће плакат дуго и горко,
Јер неће бити Србина...

Ми несмо браћа, ми Срби несмо!
Или ви несте Немањин сој?
Та да смо Срби, та да смо људи –
Та да смо браћа – ох, боже мој!...

Та зар би тако с Авале плаве
Гледали ледно у огњен час?
Та зар би тако, ох, браћо драга,
Та зар би тако презрели вас?...

Презрите братства покор и клетву,
Што небо даде, погаз'те ви!
Та није л' грешно, није ли грозно:
Крв деце ваше гледамо ми!

А где је помоћ ил' суза братска?
Ил' „Јуриш, роде, за брата свог“?
У вељој беди, смрти и крви,
Данас вас саме оставља бог!

Ал' опет, грешан, грешно сам певô
Рањено срце народа мог!
Та Србин кипи, кипи и чека –
Ал' не да ђаво... ил' не да бог!

БОЖЈИ ДАН

Та зар се један надо од људи?
Једног је клетва стизала, зар?
Многе су терет носиле груди,
Клетва је, срце, божији дар.

Не очајавај, стрпљиво само
Суђењу своме ступај у коб!
Будућност?... Ми је не гледамо.
Можда спасења доноси... Гроб.

Ви'ш како поток, раскидан, жури
Кроз хладну гору, камен и дол;
Смеје се грому, пркоси бури,
Па гором мирно проноси бол.

Често над њиме орлови сами
Окрећу тихо лагани лет,
Па тамо горе у вишњој тами
Презиру давно презрени свет...

Не очајавај, стрпљиво само
Суђењу своме ступај у коб!
Та и ја и ти – ми једно знамо:
Да нам спасења доноси – гроб...

Извор *Поезија суштине*

Ђура Јакшић – *Ноћна стража*

Ту око нас | Милица Лесјак

НЕМА НАС

Знам да се више не тражимо,
мислећи да смо се само изгубили.
Нећемо се наћи,
нити препознати.
Стало је наше вријеме,
за тебе...
за мене...
за нас,
исклизнуло из руку,
нестало низ ријеку,
као да никад и није било нас.
Кратка је стаза од даха до уздаха,
од издаха до праха.

НЕКРОЛОГ КЊИЗИ

Љепотице моја гиздава,
Баршунастих одора
Усклађених с драперијом застора,
Позлаћених орнамената на корицама,
Пружаш се метар високо,
Још и више широко.
Већ те дуго нитко не отвара,
Никога не занима што у њедрима скриваш,
Стариш сама, скамењена,
Живи си мртвац на полицама,
Луксузом опремљених одаја,
На понос, ил' срамоту
Модерних снобова.

КОРИЈЕНИ

Кад се угасе заноси,
уморе празна надања,
замагли видиковац погледу,
кад почне стискати тјескоба
празних зидова,
кад се све више губиш
у тражењу смисла трајања,
пртљагу зграбиш,
под ноге пут бациш,
кренеш коријене тражити,
жедној души чашу воде,
по који глогов штап,
да те још мало усправно држи.

На циљу, пејзажи се изгубили,
добродошлица у коровима увенула,
многа драга лица за којима те жеља веже
већ снивају на брду покојника.
Чепркаш дубоко испод успомена,
грчевито коријене тражиш.
Проналазиш само неку танку нит,
закопаш је у земљу испод старе липе,
мора остати и опстати ту
да се имаш камо враћати.

НА РУБУ ВРЕМЕНА

Не мораш бити велики пјесник,
да би пјесме писао,
И не мора и твоје име познато звучати.
Пјесме се могу писати,
ван пјесника,
ван зборника,

на крају града,
на крају улице,
на крају живота,
на крају себе.
Тек за коју душу несхваћену.

Пишеш изван великих теорија поетике,
кад угасиш титрај свих презира у души,
кад се невин поиграш са животом,
кад комадиће душе раздвојиш на оне
који су блистали, увијек испуњени били
и на оне који су на дну живота
несхваћани остајали,
тамо негдје
на рубу времена.

Изњедрене ријечи пригрлиш,
окитиш их новим мирисима,
удахнеш им вриједност постојања,
отјераш с видиковца трговце што би
са сајма живота само грабили
и потражиш нешто ил' неког, с ким ћеш
откуцаје времена слушати.
Пјесничка душа мелем за ране треба.

О ПЕСНИКИЊИ

Милица Лесјак

Рођена је 1952. године у Кијеву (Србија). Више од четрдесет година живи у Чаковцу (Хрватска). Инжењерка је хемије у пензији. Пише из љубави и хобија, објављује повремено у часописима и зборницима, поезију, кратке приче, путописе. Нема издатих књига (није ни покушавала).

Преведена поезија

ИВАН ФРАНКО

(27. 8. 1856 – 28. 5. 1916)

Иако је још 1956. године на иницијативу ОУН-а, цео свет славио стогодишњицу његовог рођења, иако је мало језика на које није превођен, Франко је код нас, најблаже речено, недовољно познат.

Ивана Франка можемо представити као полиглоту, песника, прозаисту, драматурга, преводиоца, књижевног критичара, историчара књижевности, лингвисту, социолога, филозофа, публицисту, етнографа, библиографа и издавача, али и као револуционара, опозиционара, родољуба и борца за слободу украјинског народа. О њему Дмитро Павличко, познати писац старије генерације, каже: *Тешко је наћи у светској литератури личност величанственију и трагичнију, више сличну Мојсију, који је 40 година водио свој народ у обећану земљу, али на њу није крочио, него што је фигура Франка, који је 40 година био духовни вођа угњетеног украјинског народа, али није дочекао долазак слободе.*

За 60 година живота, и поред тога што је више пута био затваран и што је при крају живота био хендикепиран парализом руку, Украјини и човечанству оставио је грандиозни опус од преко 4600 наслова.

- Франково стваралаштво

Из огромног и веома разноврсног стваралачког опуса Ивана Франка, на пар страница може се дати једино блиц

преглед, само набрајање у назнакама – тек колико да се назре величина овог подвижника.

У области поетског стваралаштва треба споменути неколико најпознатијих збирки Франкових песама које бацају светло на његове преокупације у литерарном стваралаштву: *Са планина и низина*, *Увело лишће*, *Мој смарагд*, *Из дана туге*, *Semper tiro*.

Франко је написао и већи број поема: *Смрт Каина*, *Поема о белој кошуљи*, *Сахрана*, *Иван Вишенскиј*, а најпознатија и свакако најзначајнија је поема *Мојсије*.

У области дечије литературе Франко је обогатио украјинску књижевност књигама: *Док су звери још говориле*, *Лисац Микита* (поема), *Лел и Полел*, *Догодовштине Дон Кихота*, *Абу-Каземове нануле* и друге.

Романи, којих је написао десетак, су књижевна форма у којој је сублимирао своја животна и стваралачка искуства: *Воа constrictor*, *Борислав се смеје*, *Захар Беркут*, *Херој по нужди*, *Велика бука*, *За домаће огњиште*, *Основе друштва*, *Укрштени путеви*.

Новеле и приповетке, којих има стотинак, такође су му биле омиљена форма стварања. Овде ћу споменути две најпознатије збирке: *У зноју чела свога* и *Сличице из Галиције*.

У области драмског стваралаштва Франко се показао као мајстор социјално-психолошких и историјских драма, а најпознатије су му драме: *Украдена срећа*, *Три кнеза за један престо*, *Сан кнеза Свјатослава*, *Суд светог Николе*, *Камена душа* и друге.

Теорију књижевности и историју украјинске књижевности, као врсни познавалац, Франко је обогатио стотинама радова, од којих свакако треба истаћи петотомно фундаментално издање *Апокрифи и легенде из украјинских рукописа*, затим капитална дела *О тајнама поетског стваралаштва* и *Теорија и развој историје књижевности* и многи други радови.

У области преводилаштва до пуног изражаја је дошао раскошни таленат и интелектуални капацитет Ивана Франка. Као познавалац великог броја језика (преводио је са 14 језика) својим преводима је украјинском читаоцу приближио духовну баштину светске цивилизације.

У области лингвистике Франко је објави читав низ радова, а још више оних који нису строго лингвистички али се непосредно ослањају на лингвистику. Међу најзначајније свакако спада студија: *Књижевни језик и дијалекти*, који би се, у слободнијој интерпретацији, могао назвати приручником у борби за јединствен украјински књижевни језик, који се темељио на дијалектима централне Украјине, обogaћен западноукрајинским особеностима. То је био језик Тараса Шевченка и за Франка је он еталон украјинског књижевног језика. Међутим, ова борба није била једина у Франковом животу. Напротив, цео његов живот је био непрекинути низ борби из којих је увек излазио окрвављен, а понекад и као победник. Једна од таквих борби била је против *латинизације* украјинске азбучне графике, о чему пише у раду *Азбучни рат у Галицији 1869*.

У области етнографије и фолклористике Франко је сакупио обиље материјала, који је научном методологијом обрадио, и о томе написао читав низ студија и чланака. За капитална сматрају се: *Преглед радова из области етнографије Галиције у XIX веку* и *Студија о украјинским народним песмама*.

Своје филозофско-социолошке и друштвено-политичке концепције је објединио у студијама: *Наука и њено становиште у односу на радничку класу* и *Мисли о еволуцији у историји човечанства*.

Радови из области економије и социологије, гледано са временске дистанце, посвећени су, у првом реду, социјалном статусу радника и сељака. О томе сведоче наслови неких његових радова: *Индустријски радници у источној Галицији, О*

раду, Власништво над земљом у Галицији, Сеоски покрет у Галицији, и читав низ сличних наслова.

Тесно повезани са претходним су и безбројни радови, њих преко стотину, који би се могли класификовати као историографски. Већи део посвећен је сеоском покрету и револуцији 1848. године у Галицији, те пољско-украјинским односима. Набројаћу само неке: *Пољски устанак у Галицији 1846. године, Феудализам и његово укидање 1848. године у Галицији, Пољаци и Русини, Руско-пољски договор и украјинско-пољско братимљење* и многи други.

Публицистика је, могло би се рећи, карактеристична и најпогоднија за праћење еволуције Франкових схватања и погледа на свет, којој је, као и осталим областима, дао значајан лични допринос.

ХРИСТОС И КРСТ

Усред поља, покрај пута,
Крст прастари дуго стоји.
Разапет на њему Христос
Висећ многе дане броји.

Клинови су иструлели,
Ветар крст је расклимао,
И Христос је, горе распет,
Са крста на земљу пао.

Ту трава беше висока,
Што је расла око крста,
И с радошћу у загрљај
Примила је меко Христа.

Пољско цвеће, мирисаво,
Што је расло измеђ траве,
Ко љубави венац, Христу
Савило је око главе.

Умивен од крви, суза,
У природе живом крилу,
Сред мириса и цветова
Почиваше Христ у миру.

Ал' побожне руке, неке,
Тамо спат му не дадоше.
Крстећи се, из цвећа га
Опет горе подигоше.

Ал' клинова не би нових
Да прибију опет Христа,
Па га ужетом од сламе
Ипак везаше сред крста.

То побожне бригоноше,
Видећ сад, за наших дана,
Како са тог крста смрти,
Из штовања божјих страна,

Из обмане, крви, суза,
Из дубина које суде, –
Речју, како са тог крста
Христос силази међ људе,

Како, поставши човеком,
Постаје нам ближи, већи,
И примером својим светим
Показује пут ка срећи, –

Напрежу се, изнад моћи,
Пошто-пото подић Христа,
И, бар ужетом од лажи,
Везати га уврх крста.

*Из збирке: Са планина и низина
Из циклуса: Тужне песме/Excelsior*

II

Има у парку једна стаза,
којом некад ходаше ти, –
чини се, у песку сребрном,
још трају твоји трагови.

Покрај стазе обична клупа –
ту не једном седеше ти.
Ту растасмо се последњи пут...
Ту зрак ми се твој угаси.

И кад на моме срцу туга,
ко кам отежа камени,
узавру питања у души:
"За ког и за шта живети?"

На познату, сад, хитам стазу,
твог трага бих да нађем траг,
и позивам твој лик у души,
од кога оста тек одсјај благ.

Са страхом сад ту клупу гледам,
неће л' сен промаћи твоја?
Тихо седам, и тихо плачем.
То Калварија је моја.

Из збирке: Из дана туге
Из циклуса: Из дана туге

I

Јесењи ветре, што но снажним тоном
Над шумом цвилиш, ко над сином мати,
Што облаке гониш небеским сводом,
Ко да ћеш зиму, сан и смрт прогнати;

Што по честару дивљим вијеш тоном
И чупаш сламу на сеоској хати²⁷,
Увело лишће честом непогодом
По пољу гониш – ветре мој крилати!

Дуго сам слушо та стењања страна,
И знам што тако тугујеш и плачеш:
Жао ти сунца, цвета, летњег дана!

О ветре – брате! Кад мене пронађеш
Старог и свелог, да л' чеш да заплачеш,
Ил моја прошлост биће завејана?..

Из збирке: С планина и низина
Из циклуса: Јесење лишће

²⁷ Хата (укр) – кућа

НЕ НАДАЈ СЕ НИЧЕМ

Како си могла ово рећи хладно,
Спокојно, тврдо? Како не задрхта
Твој глас у грлу, срце у грудима
Како не пригуши трепетом својим
Те страшне речи: "Не надај се ничем!"

Не надај се ничем! Да ли ти знаш да
Те речи – јесу најтежа кривња,
Убиство срца, духа и мисли
Живих и нерођених? Зар у теби
Код тих речи не побуни се савест?

Не надај се ничем! Земљо – мајко!
Ти, светли свете! Ти, ноћна тмино!
Звезде и људи! Шта сте ви сада?
Шта сам ја сада? О, зашто прах нисам?
Што камен нисам, или лед, ил' вода?

Тад не би пакла у грудима било,
Не би пећине у мозгу моме
Чинио незасит црв, и врела крв
У грозници не би шаптала вечно
Те страшне речи: "Не надај се ничем!"

Не! Не верујем! Све је то мора!
Изворске воде сипала си мени
У пиће, а шале ради си рекла
Да је то отров. Та зар би могла
Убити у мени душу и тело?

Не! Не верујем! У тренутку кад су
Уста твоја, тобож, убит ме хтела –
Била си бледа, очи пуне туге,

А стас треперав као у мимозе,
Ко да ми рече: "Веровати немој!"

Из збирке: Увело лишће

Из циклуса: Лирске драме/Прва руковет

ПОСЛЕДЊА ЖЕЉА

Ја, кумо драга, умирем сад!
Није ми дао Господ да доживим,
Свог сина, Клима, још једном да видим
Кад се из далека врати, млад.
Отераше га на крај света;
Бар вести од њега да има...
И више нема наде да се врати
За мога живота. Наступа зима,
Снег бели тихо слеже се по стази.
У очима мојим гасну дања светла...
Смрт, кумо, долази, ма шта ти рекла,
Душа другом дому већ чврсто гази.

Ја те, кумо драга, молим јако,
Последњу жељу ми испуни:
Гле, овде, у овој марами,
Петака папирног сакрих тако.
За то три лета радих мучно,
Слажући грош до гроша, –
То, кумо, за мој погреб дајте
Кад од тела растане се душа.
А овде, на другом крају мараме,
Петака сребрног скрила сам, гледај!
То, кумо, за моје, сирото, дете,
Кад се из војске врати, чувај!

Ја сам, кумо моја мила,
За то мало пара тешко радила:
Бедно сам јела, исто тако пила,
И безброј пута од студи дрхтала.
Али ће, зато, мој син, јединац,
Барем неку корист од њих имати:
Кад заплаче за мном мој мезимац,
За помен душе моћи ће да плати.
Недуго јоште стењаше старка,
И умре на трему своје куме
Истога дана кад у село стиже карта
Да њен син паде сред далеке Босне.

*Из збирке: Са планина и низина
Из циклуса: Сличице из Галиције*

XI

О, пролеће, радо бих топлије ноте
Запевао, поздрављајући тебе,
У твоје бескрајне тонуо лепоте,
Стопивши с тобом и самога себе.

Радо бих бродило небеском плавети,
Ко нежна травка из земље растао,
Запљускивао хриди као таласи,
ил' у сутон ко мушица зујао.

Хтео бих умрети, решит се живота;
Подно родне груди утопити сузе,
Не трпет у срцу пекућега бола,
Не гледат више како људи пузе.

*Из збирке: Са планина и низина
Из циклуса: Пролећне песме*

I

Нисам ја крив за то што жалосно певам,
Мили роде!
Што једну реч уз другу нескладно слажем –
Опростите!

Радост их не рађа, срећа их не плоди,
Ни игра пуста,
Већ у трену коби, уз претешке мисли
Сама уста

Их шапућу. Проклети радник бесани –
Туга – ствара их;
Моје, ко и народно, ропство – су мати
Тужних мисли тих.

*Из збирке: Са планина и низина
Из циклуса: Тужне песме*

- Песме с украјинског препевао, биографске податке о песнику прикупио и приредио Јарослав Комбиљ.

О ПРЕВОДИОЦУ

Јарослав Комбиљ

Рођен је 24. априла 1944. године у Старој Дубрави, БиХ, Република Српска. Одмах после рата са породицом прелази у Врбас, где и данас живи. Студирао је Југословенску књижевност и јужнословенске језике, али због одласка на одслужење војног рока је прекинуо студије. Касније, уз рад је завршио, најпре вишу технолошку школу у Врбасу, а затим је дипломирао на Технолошком факултету у Новом Саду

Две године (2006/07) је био главни и одговорни уредник кварталног часописа *Українське слово* (*Украјинска реч*), а годину дана (2010) в.д. директора НИУ *Рідне слово* (*Матерња реч*).

Превођењем је почео да се бави 1995. (песме Ивана Франка). Од 2000. године преводи углавном савремене писце. Преводи са украјинског и руског на српски и са српског и русинског на украјински.

Са украјинског на српски је до сада превео 5 романа, већи број прича и новела, 21 есеј, један драмски текст, две монографије, једну збирку афоризама и око 500 песама шездесетак аутора.

Са српског на украјински до сада је превео збирку дечијих драмских текстова, једну једночинку и две збирке песама.

До сада је штампан превод једног романа, једне збирке песама и једне збирке драмских текстова. Поред тога, у књижевним часописима су објављивани одломци из свих пет преведених романа, неколико есеја и већи број песама.

Члан је Националног удружења писаца Украјине(НСПУ).

Пет песама | Марко Мозетић

1.

конфете су разасуте по поду
и као увели локвањи
плове првим јануаром
док у бубним опнама је грч
због застоја на коридору
између буке и тишине

сем тога, све је исто:
плафон је још увек
безизражајно бео
а сунце се
распукло кроз ролетне
као зрео нар

2.

жена на шалтеру на аутобуској
ми каже:
„данас си први који се насмејао,
и хвала ти због тога“

то је било као свеж бурека у два ујутру
или читање руског романа у возу
као топла купка после полумаратона
или поезија неке ко је потајно очекује

све до првог мраза на наочарама
у коме су се скореле
космичке хладноће бивствовања

3.

не знам о чему би читала
можда о аналогном фотоапарату
на дну дрвене фиоке
како чезне за сунцем

не знам о чему би читала
али читаћеш сигурно о нама

4.

гледати у месец
уместо у екран телефона
и не размишљати о симболици
јер талас подсвести ће бити довољно јак
да достигне суви песак данашњице

када се повуче, остаће шкољка
у којој неће бити ништа
опипљиво
а опет, биће цео свет
свет који се отвара као песма
када ниси ту

5.

далеке речи покушавам дозвати
Шопеном, самоћом и можда тобом

далеке речи које нису речи
него аеродром за папирне змајеве живота

та шаренила која никад полетети неће
утапају тугу у мастиљастој ували мог длана

и тек након тога почињу да дишу
различитим ритмовима плућа читалаца

једино у треперавим микрокосмосима наде
видећеш њихов лет

О ПЕСНИКУ

Марко Мозетић

Рођен је 1995. године у Шапцу. Студент је Биомедицинског инжењерства на Факултету техничких наука у Новом Саду. Године 2015. објављује своју прву књигу *Уточиште* која садржи поезију, прозу и драму.

Живи у Шапцу и Новом Саду.

Милан Ђукић Ђука

In memoriam

У Београду је изненада преминуо др Слободан С. Дошић, особен и свестран човек. Био је лекар, исцелитељ, пуковник, члан многих међународних организација и удружења, а такође и врстан песник.

Вечна му слава.

СЛОБОДАН С. ДОШИЋ
(9. јун 1944 – 28. јул 2017)

ПРЕПОЗНАВАЊЕ ЧОВЈЕКА

(SI TACUISSSES, PHILOSOPHUS MANSISSES)

Наполеон ме потаче, ово да нашврљам
Умал' се не спотаче... могох да надрљам...
Када волиш јаче, душа више плаче,
А срце из ритма ко лудо искаче.
И кад се не надаш, највише настрадаш
Над гробом ти читају Амин! Оче наш...
Други сузе лију, трећи љуту пију,
Док се неки безразложно као луди смију.

Да ђаво не сконта шта је на потезу
Причај о времену, причај о порезу.
Буди на опрезу! Подари лепезу,
Понуди му мезе – лука две-три везе,
Нуди месо меко – ђон од сандала,
Смиривач за живце – једно топло пивце.

Да л' је ствар озбиљна ил' шала из вица
Огледала душе јесу израз лица.
Ако се насмије, знај да нешто мути,
Ако се наљути, ти онда заћути.
Ти си потенцијал, добра грађа, врстан штоф,
Јер кад само ћутиш, остајеш философ!

Човјек се по бесједи брзо препознаје
Док за вријеме никада нечовјек не хаје
Ал' ништа не вриједи он и даље лаје,
Лајући у недоглед за час се одаје.
Si tacuisses, philosophus mansisses!

Београд, 20. 7. 2017. (23:59;00)

ЧАУРА ОД ГРИЈЕХА
(КАСНА СПОЗНАЈА)

Да би се пристигло до жељних висина
Много мука с једом, до тад ће да има,
Много ће проћи залудних година
Да потврдиш печат својим замислима.

Праслике, идеје, видобзорја снажна
У процјепу времена преплићу се често,

Увријежена мишљења нијесу више важна
Кад љубави нађу своје трајно мјесто.

Цјелог свог живота тражиш посебности,
Тражиш љубав праву по беспућу људском
И кад мислиш да си сав препун радости
Схватиш да си тек тад обавијен љуском.

При крају свог тешког неизвјесног пута
Тражећи слободу и оазу смијеха
Смирих се у луци испод женских скута
Спознав' гдје се крије чаура од гријеха.

(Београд Нови, 9. 6. 2015)

БИТИ СТАР, А БИТИ МЛАД...

Из срца ми сукља надалеко пламен
Ружичаст, црвенкаст, пурпуран, жут...
Ооо, како угасит ужарен камен
Кад нијесам на тебе ни бјесан ни љут

Много је угљевља на мене пало
Отрпјех каљења хладна и врела
Много је лишћа с мог стабла опало
А жудња у срцу опет се обрела

И сад кад имам седамдесет љета
Кад ми се ближе међаве и студ
Срце поново нешто зановјета
Хоће да хрли у љубав и... блуд.

*Београд, На Стефандан,
Љета Господњег 2015.*

ПИШИТЕ ЗА СУШТИНУ ПОЕТИКЕ

1. Своје радове шаљите у једном ворд документу писане ћирилицом или српском латиницом са словним знацима ђ, ж, ч, ћ, ш. У противном радови неће бити узети у разматрање.
2. Мејл за ваше радове sustinapoetike@hotmail.com
3. У тексту обавезно ставите своје име, годину рођења, своју мејл адресу, а пожељне су краћа биографија написана у трећем лицу и фотографија.
4. Документ означите својим именом и формом текста који шаљете (песме, прича, афоризми, есеј...)
5. Прозне радове слати у формату до 12 000 карактера, величина фонта 12 и проред 1
6. Сви радови који стигну до средине непарног месеца у години, ући ће у избор за објављивање у наредном двоброју.
7. По правилнику Суштине поетике плаћање хонорара није предвиђено

Главни уредник: Анђелко Заблаћански

Садржај

Уместо речи уредника	5
КОЛОНА СЕНКИ.....	5
Три песме Љиљана Стојадиновић	7
ОДБЕГЛА КАРИЈАТИДА.....	7
ЧОВЕК СЕ ЗАУСТАВИО	8
ДЕТАЉ	9
О ПЕСНИКИЊИ.....	10
Речи умирања Санда Ристић-Стојановић	11
СУКОБ	11
ДРАМАТИЧНОСТ	11
ЗНАЧАЈ	12
АФИРМАЦИЈА	12
РЕЦИТОВАЊЕ.....	13
О ПЕСНИКИЊИ.....	13
Из мог угла Милица Миленковић	15
ПРОПАС' И ДРУГЕ ЗАБОРАВЉЕНЕ ПРИЧЕ.....	15
О АУТОРКИ ОСВРТА	18
О младима је реч Марко Јуришић	19
РЕКАПИТУЛАЦИЈА	19
Пајадор Јелена Цветковић	22
КАКО ЈЕ СТРАНАЦ УПОЗНАО ПАЈАДОРА	22
О СПИСАТЕЉИЦИ	25
(Не)завршене приче Сенка Војиновић	27
БЕЛЕШКА О СПИСАТЕЉИЦИ	31
Прича из заумља Александар Стевановић.....	32
ДУША У ЋАВОЛА.....	32
О ПИСЦУ	34
Заборављени песници Павле Соларић.....	35
ЧЕРНА ЗЕМЉА ВЛАГЕ ПИЈЕ	37
МОЈА САМВИКА	37
ПРЕИЗРЕДНА НЕБА КЋЕРИ	38
САН	39
СВЕТИ ЧАСИ.....	41
ПРИЈАТЕЉСТВО.....	41
ПЕСНИЦИ ПАВЛУ СОЛАРИЋУ.....	42
Сима Милутиновић Сарајлија	42
Јован Стерија Поповић.....	43
Еротска поезија Иван Глишић	45
МАЧВАНКЕ	45

О ПЕСНИКУ	49
Поезија наших дана	50
Драгош Павић МОНСУН НА ЈЕДРИМА.....	50
Власта Младеновић ПОБУНА ХАРТИЈЕ.....	51
Марија Јефтимијевић Михајловић ПОГЛЕД У ВРЕМЕ.....	51
Миланка Кузмић БРАНИМ ЉУБАВ.....	52
Милена Ћировић ЗАНОС.....	53
Милица Шојић ВАЛЦЕР СА СОБОМ.....	53
Предраг М. Тојић РАЈСКИ ЦВЕТ	54
Весна Радовић НАД ПРИЗРЕНОМ СУ НЕКАД ЗВОНИЛА МНОГА ЗВОНА	55
Мирјана Бекчић МАЛЕНА НЕПРОЦЕЊИВА СТВАР.....	57
Персида Лакић Рузмарин БЕЗ СЕНКЕ	57
Јелена Глишић ЧОВЈЕК БЕЗ СЈЕНКЕ.....	58
Јована Ружичић НА ПЕРОНУ	59
Милица Тасић ДА ЗВЕЗДАМА ДАХНЕМО	59
Сања Веселиновић ПРЕПЛЕТИ.....	61
(Не)везане мисли Ненад Живковић	62
О ПИСЦУ	65
Афоризми Александар Чотрић	66
О АФОРИСТИЧАРУ	69
Критика Сања Живковић	71
БЛИСТЕР ДЕЈАНА САВИЋ	71
Осврт Софија Ивановић	74
РОМЕО И ЈУЛИЈА КАО ТРАГИЧНИ ЉУБАВНИЦИ.....	74
ЛИТЕРАТУРА.....	83
О СПИСАТЕЉИЦИ	83
Четири песме Бранкица Вељковић	84
ЧЕЖЊА	84
МОГУ.....	84
НЕ МОРАЈУ	85
ОНИ.....	86
О ПЕСНИКИЊИ.....	87
Небеским платном Невена Милосављевић	88
ФАРИСЕЈ	88
ТРНОВА ЛЕСТВИЦА.....	88
ДЕО ТЕБЕ	91
ИГРА ПРЕСТОЛА.....	91
О ПЕСНИКИЊИ.....	93
Есеј Кристина Павловић Рајић	94
ЦРЊАНСКИ О ПОЗОРИШТУ.....	94
О АУТОРКИ	103
Одломци које памтим	104

<i>ЛЕТО</i> ИВАН ТОКИН.....	104
<i>БОЖАНСТВЕНО</i> ИВАН ТОКИН.....	105
Прва шанса Катарина Величковић	106
ТРАЖИМ ТЕ	106
ПРУГА СЕЋАЊА	107
ДАЛЕКА И НЕДОДИРЉИВА	107
ПАЛМА У СНЕГУ	108
О МЛАДОЈ ПЕСНИКИЊИ	110
Испод пера Ранко Павловић	111
ХРАСТ	111
БРЕЗА	112
ЦЕР	113
О ПЕСНИКУ	113
Поезија за децу Предраг Бјелошевић	115
НА ПУТУ СУНЦА.....	115
ЦРВ.....	116
ВИДИО САМ	116
КАКО ЈЕ НАСТАЛА ТИШИНА	117
ПЈЕСМА О ДВИЈЕ МАЛЕНЕ ТАЧКАСТЕ БУБЕ.....	118
КАД ПОРАСТЕМ БИЋУ МАЛЕН КАО ТАЧКА	119
О ПЕСНИКУ	120
Поглед Душан Милијић	122
ОВО ЈЕ (ЈУЖНА) СРБИЈА.....	122
<i>Аризани</i> Ивана Ивановића	122
О ПИСЦУ	124
Књижевна студија Слађана Миленковић	125
ЕКСПРЕСИОНИЗАМ И СИМБОЛИЗАМ	125
Литература	129
У ретровизору Марија Брковић	130
<i>МАЈСТОРИ И МАЈСТОРИЈЕ</i> РАНКА ПАВЛОВИЋА	130
О АУТОРКИ	133
Да не заборавимо	134
ГЛУВИ ВУК	134
СВИЈЕТУ СЕ НЕ МОЖЕ УГОДИТИ	134
Подсећање Душан Матић	136
САМОЋА	136
ДОНЕЋУ ТИ ЦВЕТЕ	137
ПУНЕ СУ ОЧИ НОЋИ	138
У спомен великану Ђура Јакшић	139
ОТАЏБИНА.....	140
ПАДАЈТЕ, БРАЋО	141
БОЖИ ДАН	142

Ту око нас Милица Лесјак	144
НЕМА НАС	144
НЕКРОЛОГ КЊИЗИ	144
КОРИЈЕНИ.....	145
НА РУБУ ВРЕМЕНА	145
О ПЕСНИКИЊИ.....	146
Преведена поезија.....	147
ИВАН ФРАНКО.....	147
ХРИСТОС И КРСТ	150
II	152
I	153
НЕ НАДАЈ СЕ НИЧЕМ.....	154
ПОСЛЕДЊА ЖЕЉА.....	155
I	157
О ПРЕВОДИОЦУ	158
Пет песама Марко Мозетић.....	159
1.	159
2.	159
3.	160
4.	160
5.	160
О ПЕСНИКУ	161
In memoriam.....	162
ПРЕПОЗНАВАЊЕ ЧОВЈЕКА.....	162
ЧАУРА ОД ГРИЈЕХА.....	163
БИТИ СТАР, А БИТИ МЛАД.....	164
ПИШИТЕ ЗА СУШТИНУ ПОЕТИКЕ	165

Суштина поетике

ЧАСОПИС ЗА КЊИЖЕВНОСТ

www.knjizevnicasopis.com

sustinapoetike@hotmail.com

Народна библиотека Србије

ISSN 2334-9417

COBISS.SR-ID 204386828

Излази двомесечно

Глушци

Август/септембар 2017.